

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav světových dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Ondřej Dolejší

**Role západní Evropy v bezpečnostní politice
Spojených států amerických v letech 1945–1950**

**The Role of Western Europe in U.S. Security
Policy in the years 1945–1950**

Praha 2015

Vedoucí práce: PhDr. Jan Koura, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Janu Kourovi, Ph.D. za jeho odborné komentáře a dávku trpělivosti.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 1. srpna 2015

.....
Ondřej Dolejší

Klíčová slova:

Spojené státy americké, Severoatlantická aliance, bezpečnostní politika, studená válka, euroatlantické vztahy, Harry S. Truman

Keywords:

United States of America, North Atlantic Treaty Organisation, Security Policy, Cold War, Euro-Atlantic relations, Harry S. Truman

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá zahraniční a bezpečnostní politikou Spojených států amerických vůči západní Evropě v letech 1945–1950. Jedním ze základních cílů je analýza významu a role západní Evropy (zejména Velké Británie, Francie, zemí Beneluxu a Itálie) v bezpečnostní politice Spojených států amerických od konce druhé světové války do vzniku konfliktu v Koreji. V práci rovněž nebude opomenuto, proč se Spojené státy aktivně zapojily do otázek evropské bezpečnosti po druhé světové válce, přičemž velká pozornost bude věnována vzniku Severoatlantické aliance a problémům spojených s jejím fungováním v letech 1949–1950. Zkoumaná problematika bude navíc zasazena do širšího kontextu politického vývoje poválečné západní Evropy a začínající studené války.

Abstract

This thesis deals with the foreign and security policy of the United States of America towards Western Europe between 1945–1950. One of the main objectives is the analysis of the importance and role of Western Europe (mainly Great Britain, France, the countries of Benelux and Italy) in the security policy of the United States of America from the end of the Second World War to the outbreak of the Korean War. The thesis will not forget to mention why the United States became actively involved in the matter of European security after the Second World War. Furthermore, the thesis will focus on the beginnings of NATO and various problems connected to its actions between 1949–1950. Moreover, the discussed issue will be put into a larger context of the political development in post-war Western Europe and the approaching Cold War.

Obsah:

Seznam zkratk.....	8
1 Úvod.....	9
1.1 Použité prameny a literatura.....	11
1.2 Struktura práce	14
2 Izolacionismus Spojených států amerických.....	15
2.1 Kořeny zahraniční politiky Spojených států	15
2.2 Rodící se velmoc a stažení ze světové politiky	17
2.3 Zánik izolacionismu	18
3 Vstup Spojených států do světové politiky.....	20
3.1 Výsledky druhé světové války	20
3.2 Revoluce v bezpečnostní politice USA.....	21
3.3 Význam Evropy v bezpečnostní politice Spojených států	23
4 Počátek studené války.....	25
4.1 Rozdílné koncepce Spojených států a Sovětského svazu	25
4.2 Britsko–francouzské sbližování	26
5 První jednání o bezpečnostním paktu.....	28
5.1 Prosincový rozpad Rady ministrů zahraničních věcí	28
5.2 Bevinův plán	29
5.3 Československý převrat a komunistická hrozba	30
6 Průběh rozhovorů o bezpečnostním paktu.....	32
6.1 Pentagonské rozhovory	32
6.2 Západoevropská unie	35
6.3 Vandenbergova rezoluce	39
7 Vynořující se problémy.....	43
7.1 Interpretace článku 5 Severoatlantické aliance	43
7.2 Participace ostatních států mimo Bruselský pakt.....	48
7.3 Finální podpis smlouvy a další spory	54
8 Vývoj po podpisu smlouvy.....	57
8.1 Vojenská a materiální pomoc	57
8.2 Obrana Evropy	59
8.3 Vznik plnohodnotné obranné aliance	61
9 Závěr.....	66

10	Prameny a literatura.....	70
11	Příloha.....	73

Seznam zkratek

RMZ	Rada ministrů zahraničních věcí
RB OSN	Rada bezpečnosti OSN
JCS	Joint Chiefs of Staff (Generální štáb USA)
NSC	National Security Council (Národní bezpečnostní rada)
MAA	Military Assistance Act (Zákon o vojenské pomoci)
MDAP	Mutual Defence Assistance Act (Zákon o vzájemné obranné asistenci)
STDP	Short-Term Defence Plan (Krátkodobý obranný plán)
MTDP	Medium-Term Defence Plan (Střednědobý obranný plán)
SRN	Spolková republika Německo
PPS	Policy Planning Staff (Politický plánovací štáb)
OEEC	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci

1 Úvod

Vznik Spojených států amerických byl od svého vzniku úzce spjat s vývojem na evropském kontinentě. Už od začátku svých samostatných dějin musel nově vzniklý stát čelit diplomatickému a vojenskému tlaku evropských velmocí v regionu, proti němuž chránily Spojené státy pouze rozsáhlé přírodní hranice Atlantického oceánu.

Geografická vzdálenost od Evropy určovala zahraniční politiku Spojených států, které se věnovaly primárně interním záležitostem a nebraly větší zřetel k politickému dění na evropském kontinentě. Díky prudkému hospodářskému a technologickému vývoji se z takřka bezvýznamného státu stala během 19. století velmoc západní hemisféry. Ačkoliv se Spojené státy ekonomicky vyrovnaly evropským velmocím a v některých případech je dokonce předčily, nebyly připraveny vstoupit na pole světové politiky. Zakořeněný antagonismus vůči Evropanům a jejich spleťtým aliancím a smlouvám odpuzoval Američany od participace na světové politice a utvrzoval je v přesvědčení, že vnitřní problémy stojí nad zahraniční politikou. Dědictví izolacionistické politiky, které trvalo sto padesát let, mělo velice hluboké kořeny, jež bylo složité zpřetrhat.

Technologický vývoj ve 20. století zapříčinil nejen další ekonomický růst Spojených států, přispěl také k vývoji konvenčních armád, které díky spalovacím motorům, kvalitnějším surovinám a technologickému know-how mohly rychle dosáhnout břehů Severní Ameriky. Díky revoluci v oblasti zbrojařství musely Spojené státy zásadně předefinovat svoji zahraniční politiku. Po druhé světové válce si Washington stěžl mohl dovolit obnovit politiku izolacionismu v prostředí, ve kterém mohly ostatní státy podniknout podobně ničivý útok jako Japonci v roce 1941. Přehodnocení americké zahraniční politiky tkvělo v zájmu o významné státy a oblasti okolo Atlantského a Tichého oceánu, jež by v případě podmanění nepřátelskou zemí mohly ohrozit bezpečnost Spojených států.

Jedním z cílů této bakalářské práce je zjistit jakou roli hrála Evropa v bezpečnostní a strategické politice Spojených států a jaké byly dlouhodobé úmysly Američanů v této oblasti. Na evropském kontinentu byl potenciálním soupeřem Spojených států Sovětský svaz, jenž díky druhé světové válce

rozprostřel svoje vojska na území střední a východní Evropy. Až zvyšující se tlak Moskvy na jednotlivé státy východní Evropy, nedodržování jaltských dohod a nesplnitelné požadavky na jednání ministrů zahraničí, vedly Spojené státy k nepřátelskému postoji vůči Moskvě. Vzájemné podezření obou velmocí z možnosti vzájemného napadení a zvyšující se diplomatické spory mezi oběma celky vedly ke vzniku studené války.

V průběhu této práce se pokusím zmapovat první iniciativy z řad evropských vlád, které v důsledku napjatého diplomatického sporu a zvyšujícího se nebezpečí požadovaly vznik jednostranného obranného paktu s USA. Za iniciativou evropských států nestála pouze špatná ekonomická situace kontinentu, hrozící střet s Moskvou, nedostatečné bezpečnostní pojistky a z toho vyplývající psychologický stav obyvatel, ale taktéž čistě alibistické cíle jednotlivých států. S ohledem na tyto záměry se pokusím zjistit, jaké formy napojení Spojených států do bezpečnostního paktu si Evropané představovali a jakým způsobem chtěli využít jejich potencionální bezpečnostní závazky.

Vznik Severoatlantické aliance byl spojen s dlouhými vyjednáváním, která se nevyhnula vyhroceným sporům a odlišným představám zúčastněných států, někdy končící až úmyslným vyhrožováním a hrozbám nezapojení do této aliance. V této souvislosti nemohu opomenout roli senátora Vandenberg, jenž hrál důležitou roli ve vzniku Severoatlantické aliance. Postoj Kongresu ke vzniku bezpečnostní aliance byl naplněn pochybnostmi a podezřením z nedůvěryhodnosti evropských partnerů. Tyto a podobně odmítavé názory zaměstnanců State Departmentu a senátorů se vytratily až společnou shodou nad zněním Atlantické smlouvy.

Jádrem této práce bude tedy zmapování sporů a roztržek nad zněním Atlantické smlouvy. Diametrálně odlišné názory zúčastněných států nad počtem členských zemí, zněním článku 5, době trvání obranné aliance a dalšími detaily, jež stály za zdoluhavými jednáními, trvajících až do začátku roku 1949. Pokusím se přiblížit cíle jednotlivých států, jejich návrhy a konečné řešení.

Role Spojených států v bezpečnostní alianci byla klíčová pro všechny zúčastněné státy. Výkonná americká ekonomika a na ní vystavěná armáda byla hlavní bezpečnostní zárukou v případě napadení Sovětským svazem. Američané, kteří disponovali dominantním postavením ve vojenské oblasti, se sice snažili přistupovat k evropským státům jako k sobě rovným, v nesčetných případech však

jejich aktivity a požadavky vedly k obavám členských států z podmanění. Mým cílem je zjistit, jakým způsobem se projevoval tlak Spojených států na své evropské „partnery“.

Ačkoliv je mým cílem převážně zpracovat průběh vyjednávání a spory s nimi spojenými, nemohu opomenout vývoj aliance těsně po podepsání Atlantické smlouvy. Válka v Koreji a doktrína NSC–68 byly zásadními momenty, které výrazně přeměnily bezpečnostní charakter NATO, vedly k hromadnému zbrojení a částečně přispěly k budoucímu členství SRN v obranném paktu.

1.1 Použité prameny a literatura

Ve své práci jsem z velké míry vycházel z edice pramenů *Foreign relations of the United States*. Edice dokumentů FRUS, díky své dostupnosti na internetu a systematickému členění, představuje optimální zdroj pro zpracování problematického období po druhé světové válce. Jejich existence značně ulehčuje zmapování amerického pohledu na bezpečnostní alianci s Evropany a přibližuje cíle americké zahraniční politiky.

Materiály z FRUS jsou vedeny převážně formou oficiální konverzace mezi jednotlivými diplomaty, zaměstnanci State Departmentu, nebo západoevropskými politiky. Mimo jiné jsou zde obšírně zpracovány oficiální zprávy NSC, JCS a detailní výpisy ze společných jednání se zahraničními politiky a diplomaty.¹

Určitým problémem při hodnocení primárních zdrojů, vzhledem ke zkoumanému období, je nedostatek materiálu, jenž by adresoval spory vedené v senátním výboru pro zahraniční věci. Ačkoliv svazek *Western Europe 1948/1949* nemá za cíl přiblížit dění v senátních výborech Spojených států, je toto nedostatečné zmapování, vzhledem k ztíženému přístupu k oficiálním zápisům ze senátních slyšení, přítěží pro tuto analýzu.

Problematika vzniku Severoatlantické aliance není v české historiografii příliš reflektována. Vyskytuje se velké množství přehledových prací jak v českém

¹ *Foreign Relations of the United States (FRUS), Vol. III, Western Europe (1948)*, Washington D. C., 1969; *Foreign Relations of the United States (FRUS), Vol. IV, Western Europe (1949)*, Washington D. C., 1969.

jazyce, tak v anglickém.²I přes to, se objevily souhrnné monografie, jež kritickému rozmezí mezi koncem druhé světové války a válkou v Koreji věnují značný prostor. Studie Juliana Lidera³ je sice ovlivněna oficiální ideologií předchozího režimu, i přesto přináší relevantní informace. Mezi zásadní polistopadovou studii, jež se obsírně věnuje období vzniku NATO, patří práce Petra Luňáka.⁴

V anglicky psané odborné literatuře je výběr mnohem obsáhlejší. Za respektované historiky, kteří se zabývají tímto obdobím studené války, lze označit Lawrence S. Kaplana, Marca Trachtenberga, Davida Reynoldse, Roberta Osgooda nebo Geira Lundestada.⁵Za vhodný sekundární zdroj považuji právě publikace Lawrence Kaplana. Tento americký historik, který je často označován za předního historika NATO, přispěl k dějinám Severoatlantické aliance několika publikacemi. Jeho knihy jsou obsáhlou sondou do americké zahraniční politiky po druhé světové válce, kterou zpracovává pomocí rozsáhlého počtu zdrojů, jež obsahují velké množství utajovaných dokumentů a početně omezených publikací. Jedinou výtku, kterou bych uvedl, je jeho lpění na čistě proamerickém výkladu problematiky s minimálním přesahem do evropské perspektivy.

K dalším přispěvatelům k dějinám euroatlantického propojení po druhé světové válce patří Escott Reid a Hastings Ismay,⁶ jelikož se zúčastnili vyjednávacího procesu ohledně Severoatlantické aliance, respektive vedení obranné složky aliance, mají jejich publikace značný přínos.

² DUIGNAN, Peter, *NATO: Its Past, Present and Future*, Washington D. C. 2000; MAREŠ, Petr – FIDLER Jiří, *Dějiny NATO*, Praha 1997; SLOAN, Stanley R., *Permanent Alliance?: NATO and Transatlantic Bargain from Truman to Obama*, New York 2010; ZARKA, Jean Claude, *NATO*, Praha 1999.

³ LIDER, Julian, *NATO – historie, doktrína*, Praha 1964.

⁴ LUŇÁK, Petr, *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Praha 1997.

⁵ LUNDESTAD, Geir, *The United States and Western Europe since 1945*, Oxford 2003; LUNDESTAD, Geir, *Empire by Invitation: The United States and Western Europe 1945–1952*, in: *Journal of Peace Research*, Vol 23, No. 3, September 1986; KAPLAN, Lawrence S., *NATO 1948: The Birth of Transatlantic Alliance*, Kent 2007; KAPLAN, Lawrence S., *NATO and the United States: The Enduring Alliance*, Kent 1994; KAPLAN, Lawrence S., *NATO Before the Korean War*, Kent 2013; KAPLAN, Lawrence S., *The United States and NATO: The Formative Years*, Kent 1984; KAPLAN, Lawrence S., *NATO and the UN: A Peculiar Relationship*, Columbia 2010; KAPLAN, Lawrence S., *NATO United, NATO Divided: The Evolution of an Alliance*, Kent 2004; TRACHTENBERG, Marc, *A Constructed Peace: The Making of the European Settlement (1945–1963)*, New Jersey 1999; TRACHTENBERG, Marc, *The Marshall Plan as Tragedy*, in: *The Journal Of Cold War Studies*, Vol. 7, No. 1, February 2005; REYNOLDS, David, *The Origins of the Cold War in Europe*, New Heaven 1994; OSGOOD, Robert E., *NATO: The Entangling Alliance*, Chicago 1962.

⁶ ISMAY, Hastings, L., *NATO: the First Five Years, 1949–1954*, Paris 1954; ESCOTT, Reid, *Time of Fear and Hope: The Making of the North Atlantic Treaty 1947–1949*, Toronto 1977.

Jako vhodný zdroj k hodnocení poválečné zahraniční politiky Spojených států slouží paměti významných představitelů americké administrativy: Harry S. Trumana, George F. Kennana a Dean Achesona.⁷ Jejich publikace výstižně mapují období po druhé světové válce z amerického pohledu.

K publikacím, které se zabývají bezpečnostní situací z perspektivy Evropanů bych uvedl práce Billa Mallinsona, Timothy Smitha, Anthony Adamwhita, Erica Einhorna, či Johna Baylise.⁸ Přestože se tyto publikace nezaměřují na hlavní postavy ve vytváření bezpečnostní aliance, jejich přínos spočívá spíše v mapování pohledu periferních států jako Nizozemska, Itálie nebo Dánska na proces utváření bezpečnostní aliance se Spojenými státy.

Z nepřeberného množství publikací, které se věnují strategickým plánům a roli jednotlivých států v nich, je možné uvést studie Vojtěcha Mastného, Williama Parka, Marry Heiss, Barona Oswalda a Hansona Baldwina.⁹

K obsažené literatuře přidávám i oficiální publikace Severoatlantické aliance. Kniha s názvem *NATO: Facts and Figures* představuje obsáhlou příručku o fungování aliance, detailně se zde rozebírají jednotlivé výbory a způsob jakým jsou financovány. Další oficiální publikací Severoatlantické aliance je *NATO: Basic Documents*, jež obsahuje důležité dokumenty, které byly vytvořeny při příležitosti vzniku NATO.¹⁰

Problémem při zpracovávání této práce byl omezený přístup ke klíčovým dokumentům, jež analyzují průběh rozhovorů o bezpečnostní alianci v senátních výborech nebo v pracovních skupinách. Konkrétně se jedná o paměti A. Vandenberg, T. Conallyho, J. Hickersona, T. Achillese či R. Lovetta.

⁷ACHESON, Dean, *Present at the Creation: My Years in the State Department*, Washington D. C. 1987; ACHESON, Dean, *The Struggle For A Free Europe*, Washington D. C. 1971; TRUMAN, Harry S., *Memoirs by Harry S. Truman*, Vol. 1, New York 1955; TRUMAN, Harry S., *Memoirs by Harry S. Truman*, Vol. 2, New York 1956; KENNAN, George F., *American Diplomacy: 1900–1950*, Chicago 1969.

⁸BAYLIS, John, *Britain, the Brussel Pact and the Continental Comittment*, in: *International Affairs*, Vol. 60, No. 4, Autumn 1984; MALLISON, Bill, *From Neutrality to Commitment*, London 2010; SMITH, E. Timothy, *The United States, Italy and NATO, 1947–52*, Washington D. C. 1991; ADAMWHITE, Anthony, *Britain and the World*, in: *International Affairs*, Vol. 61, No. 2, Spring 1985; EINHORN, Eric S., *Danish Security Policy 1945–1949*, in: *Journal of Contemporary History*, Vol. 10, No. 3, July 1948.

⁹BALDWIN, Hanson W., *The Myth of Security*, in: *Foreign Affairs*, Vol. 27, No. 8, April 1948; MASTNY, Vojtech – HOLTSMARK, Sven G. – WENGER, Andreas, *War Plans and Alliances in the Cold War: Threat Perceptions in the East and West*, London 2006; PARK, William, *Defending the West: A History of NATO*, New York 1986; HEISS, Mary Ann – PAPACOSMA S., *NATO and the Warsaw Pact: Intrabloc Conflicts*, Kent 2008; OSWALD, Lord St., *The Soviet Threat to Europe : An Analysis of Soviet Potentials and Intentions by Experts of 6 Countries*, London 1969.

¹⁰ *The North Atlantic Treaty Organisation: Facts and Figures*, Brussels 1990; *NATO Basic Documents*, Brussels 1989.

1.2 Struktura práce

Bakalářská práce je rozdělena na osm kapitol a úvodní a závěrečnou část. Úvod je věnován definování zkoumaného předmětu, literatuře, výzkumným otázkám a kritice pramenů. První Kapitola se zabývá tím, jakým způsobem Američané začali aplikovat politiku nezaplétání se, jaké důsledky to mělo na americkou zahraniční politiku a proč byla tato strategie neudržitelná po druhé světové válce. Druhá Kapitola vysvětluje, proč Američané museli přehodnotit stávající zahraniční politiku a jaké byli jejich dlouhodobé plány na evropském kontinentě. Třetí a Čtvrtá kapitola přibližuje vývoj po druhé světové válce na kontinentě. Co vedlo ke vzniku studené války a jak vypadala reakce západoevropských vlád na zvyšující se agresi Sovětského svazu. Pátá kapitola se zabývá situací po rozpadu rady ministrů zahraničí a následnými rozhovory mezi Spojenými státy a Evropany. V této části práce přibližují cíle evropských států a jejich pohled na bezpečnostní alianci s USA. Šestá kapitola zpracovává první jednání ve Washingtonu a výsledky, které přinesly společně se složitým vývojem Západoevropské unie a vznikem Vandenbergovy smlouvy. Stěžejní částí této práce je sedmá kapitola, jež se zabývá problematikou znění článku 5, členstvím ostatních států mimo Bruselský pakt a dalšími spory vzniklými v průběhu jednání. Cílem této kapitoly je přiblížit jednotlivé záměry budoucích členských států NATO a způsoby jakým chtěly dosáhnout těchto cílů. Finální osmá kapitola zpracovává vývoj po podepsání Severoatlantické smlouvy. Jakým způsobem probíhal spor v Kongresu okolo vojenské a materiální pomoci, jak vypadaly plány na obranu Evropy a proč vznikla plnohodnotná obranná aliance. V závěru jsou shrnuty všechny dosažené poznatky a je zodpovězeno na základní otázky práce.

2 Izolacionismus Spojených států amerických

2.1 Kořeny zahraniční politiky Spojených států

Dějiny Spojených států amerických byly již od jejich vzniku ovlivňovány evropskými mocnostmi. Třináct osad vzdálených přibližně 5000 kilometrů od starého kontinentu postupně vytvořilo federaci, která díky dominanci Velké Británie na moři mohla bezstarostně prosperovat bez větších obav z napadení. Právě rozsáhlý oceán a geografická odloučenost amerického kontinentu hrály významnou roli v osamostatnění amerických kolonií. Díky zaneprázdněnosti Velké Británie v evropských a koloniálních záležitostech si mohli američtí kolonisté užívat relativně klidného období. Naneštěstí pro Velkou Británii merkantilistický systém nevědomky podpořil v novodobých Američanech touhu po ekonomické, sociální a politické samostatnosti, jež se střetávala s koloniální správou a nevyhnutelně vedla k válce o nezávislost.¹¹

Hlavním podporovatelem amerických osadníků v boji proti Velké Británii byla Francie. Jak svojí pomocí na moři, tak i na kontinentě, na kterém v bitvě u Yorktownu bojovalo více Francouzů než Američanů. Cíle Francouzů byly jasné, odčinit prohru v sedmileté válce a oslabit koloniální velmoc ve prospěch amerických osad. Osadníci se na druhou stranu nechtěli pouštět do nebezpečných spojenectví, která by je mohla ohrozit a vtáhnout do dalšího konfliktu.

Američané, ovlivnění protestantskou morálkou, pocitem nadřazenosti a Boží vyvoleností, datující se zpátky k otcům poutníků a bájnému „městu na hoře“,¹² měli od začátku negativní pohled na evropské mocnosti. Jejich cílem proto bylo vytvořit novou společnost a částečně přetrhat politické svazky se starým kontinentem.¹³ S tímto názorem se ztotožňovala většina tehdejší politické elity, John Adams, Alexander Hamilton a Thomas Paine.¹⁴ Právě v tomto období dochází k formulaci izolacionismu, který v americké politice s několika výjimkami přetrvával do druhé poloviny čtyřicátých let 20. století. Jak píše Oskar Krejčí „Spojené státy byly na konci 18. a začátku 19. století příliš slabé na to, aby

¹¹ KAPLAN, Lawrence S., *NATO 1948: The Birth of Transatlantic Alliance*, Kent 2007, s. 1.

¹² KREJČÍ, Oskar, *Zahraniční politika USA: ideje, doktríny, strategie*, Praha 2009, s. 91.

¹³ KAPLAN, L. S., *The United States and NATO: The Formative Years*, Kent 1984 s. 17.

¹⁴ KREJČÍ, O., c. d., Praha 2009, s. 102.

dokázaly mocenskou rovnováhu mezi Amerikou a Evropou vychýlit ve svůj prospěch, natožpak ovlivnit rovnováhu uvnitř Evropy samotné“.¹⁵

Nově vzniklé Spojené státy americké s dva a půl miliony obyvatel a nevyvinutou ekonomikou se nemohly rovnat mnohamilionovým evropským velmocím. Osud Spojených států amerických po válce za nezávislost se dá přirovnat k Nizozemí na začátku 19. století. Bývalá námořní velmoc, nacházející se na území mezi velmocemi Francií a Německem se po vyčerpávajících námořních válkách naprosto stáhla z politického dění a věnovala se pouze obchodu.¹⁶To samé se dalo říci o Spojených státech, které po příchodu Thomase Jeffersona do Bílého domu aplikovaly podobnou politiku, jež se dá shrnout jako mír a obchod se všemi, politické zaplétání (*entangling*) s nikým.¹⁷Americký pohled na evropské spojence byl ještě více „poskvrněn“ smlouvou s Francouzi, jež je utvrdila v tom, že „silnější spojenec manipuluje s tím slabším, a jakákoli závazná smlouva s evropskou velmocí by je vždy poškodila“.¹⁸Nikdo si v této době neuvědomoval, jak dlouho se budou Spojené státy řídit touto premisou a jaké důsledky to bude mít pro jejich zahraniční politiku.¹⁹

Kromě politické izolace vykazovaly Spojené státy též izolaci geografickou. Vzdálenost 5000 km od starého kontinentu připomínala spíše „ostrovni charakter,“ jenž zajistil novému státu dostatečnou separaci od cizích velmocí. S technickým vývojem na začátku 19. století bylo naprosto nemyslitelné, že by byl nějaký politický útvar schopen dlouhodobě útočit na tak vzdálenou a rozsáhlou zemi, která si den ode dne upevňovala svoji pozici. Není pochyb o tom, že tyto geografické predispozice hrály významnou roli ve vzniku izolacionistické politiky.²⁰

Základním cílem americké zahraniční politiky v 19. století byl ekonomický rozvoj a přežití ve formě samostatného státu. K tomu kromě izolacionismu pomáhala také tehdejší mocenská rovnováha na evropském kontinentě, jež zaručovala rovnocennost sil. Tento stav zajišťoval USA pocit bezpečí, jelikož v konkurenčním prostředí se nemohl vytvořit stát, který by mohl ovládnout celou Evropu a v nejhorším případě ohrožovat severoamerický

¹⁵ Citováno v: KREJČÍ, O., c. d., Praha 2009, s. 103.

¹⁶ MALLISON, Bill, *From Neutrality to Commitment*, London 2010, s. 6.

¹⁷ Taktéž Thomas Paine, KAPLAN, L. S., *The United...*, s. 18.

¹⁸ Citováno v: KAPLAN, L. S., *The United...*, s. 16.

¹⁹ KREJČÍ, O., c. d., Praha 2009, s. 103.

²⁰ Tamtéž, s. 14.

kontinent.²¹ V průběhu existence Spojených států hrála bezpečnost kontinentu zásadní roli v domácí politice a po celou dobu na ní bylo nahlíženo jako na základní princip existence, datující se od války za nezávislost. Nejvyšší vedení Spojených států si uvědomovalo, že mladý stát není schopen materiálně ani vojensky konkurovat evropským velmocím v Evropě a v Atlantiku. Věděli však, že vzdálenost amerického kontinentu od Evropy je tak ohromná, že pravděpodobnost útoku, jenž by výrazně poškodil USA, je velmi malá, ne-li nulová. Zasluhou této geografické výjimečnosti se mohly Spojené státy zaměřit na vlastní ekonomický rozvoj, územní expanzi a budování „města na hoře,“ bez neustálého strachu z možného vojenského střetnutí. Existence těchto přírodních hranic, jež hrály v historii USA důležitou roli, narušil až rozvoj v oblasti techniky zbrojařství, který zkrátil geografické vzdálenosti mezi Severní Amerikou a ostatními částmi světa a ukončil tak přirozenou „ochranu“ Spojených států.

2.2 Rodící se velmoc a stažení ze světové politiky

Díky politice izolacionismu, značnému přílivu emigrantů, téměř žádné politické konkurenci na kontinentě a výborným výchozím přírodním podmínkám zažily Spojené státy v průběhu 19. století pozoruhodný ekonomický a demografický rozvoj, jenž zásadně změnil charakter celého kontinentu. Ze státu čítajícího v roce 1776 pouze dva a půl milionu obyvatel se v roce 1870 stala velmoc s téměř 40 miliony obyvatel a 9 miliony km². Ještě větší rozdíl lze vidět ve velikosti růstu HDP, který v roce 1820 byl 1,8 % a v roce 1870 již 8,8 %, pouze o 0,2 % méně než u Velké Británie. Raketový ekonomický růst během první poloviny 19. století stál za budoucím dominantním postavením Washingtonu na světových trzích.²²

Částečné přerušení dosavadní politiky nezaplétání se lze zaznamenat v průběhu první světové války, kdy zpočátku nechával probíhající konflikt Spojené státy klidnými. Přerušení dlouhotrvající neutrality zapříčinil až překvapivě rychlý německý postup²³ a pravidelné útoky na americká plavidla, jež

²¹KREJČÍ, O., c. d., Praha 2009, s. 104.

²²Tamtéž, s. 16.

²³ARMSTRONG, H. Franklin, *Regional Pacts Strong Points or Storm Cellars*, in: Foreign Affairs, Vol. 27, No. 8, April 1948, s. 352.

vyprovokovaly Američany k systematické pomoci státům Dohody.²⁴ Díky materiální a vojenské podpoře ze strany USA, došlo k ukončení války a k výhře Spojenců. USA se však po první světové válce dostaly do choulostivé situace. V ekonomické rovině už se stávaly hegemonek, avšak pevná izolacionistická tradice v zahraniční politice stále přetrvávala. Sen Woodrova Wilsona o účasti jeho země ve Společnosti národů se rozpadne, když Senát i přes námitky Evropanů zamítne členství USA v rodící se organizaci.²⁵ V historii je to velmi nevídaný počín, kdy se takto ekonomicky i vojensky silný stát dobrovolně zřekne svého vlivu ve světové politice.²⁶

Hlavním důvodem proč se Spojených států stáhly do „vlastní ulity“ byl průběh Pařížských smluv, při kterých se v některých Američanech obnovila zakořeněná averze vůči evropským mocnostem, jejich komplikovaným aliancím, principům a formám vlády.²⁷ Dalším důvodem byl počátek ekonomické krize, vznik autoritativních režimů v Evropě a Asii, převaha republikánů v Senátu a taktéž samotná osoba Wilsona. Tyto aspekty ovlivnily politickou reprezentaci.²⁸ I přes zjevnou ekonomickou dominanci nebyly Spojené státy připraveny na pozici světové velmoci.

2.3 Zánik izolacionismu

Začátek konce izolacionistické politiky můžeme vidět v průběhu druhé světové války. Ačkoliv rozpoutání konfliktu v Evropě narušilo ekonomické zájmy Washingtonu na kontinentě, Spojeným státům nehrozilo bezprostřední ohrožení.²⁹ Až rychlý posun vojsk nacistického Německa přes Francii a válka o Britské ostrovy alarmovala Franklina D. Roosevelta, který přes nevoli některých senátorů inicioval Zákon o půjčce a pronájmu (Lend and Lease Act). Útokem na Británii byl narušen základní cíl americké politiky o mocenské rovnováze na starém kontinentě. Pro Spojené státy bylo nemyslitelné, aby jedna velmoc ovládala Evropu. A v případě agresivního Německa, které neskrývalo své globální

²⁴ GADDIS, John L., *The Cold War*, New York 2007, s. 16.

²⁵ LUNDESTAD, Geir, *The United States and Western Europe since 1945: From "Empire" by Invitation to Transatlantic Drift*, Oxford 2003, s. 24.

²⁶ GADDIS, J. L., c. d., s. 16.

²⁷ KREJČÍ, O., c. d., s. 103.

²⁸ GADDIS, J. L., c. d., s. 16.

²⁹ LUNDESTAD, G., c. d., s. 23.

plány, to platilo dvojnásob. Jen málokdo však očekával to, co se stalo v prosinci roku 1941.

Ve 20. letech 20. století u vojenských odborníků USA převládal názor, že „i přes vývoj rychlejších a sofistikovanějších letadel a válečných lodí je útok některé evropské velmoci na Severní Ameriku nepravděpodobný, ne-li těžko dosažitelný“.³⁰ S tímto názorem na evropské mocnosti je o to větší překvapení, že za útokem stálo Japonsko. Útok asijské armády na přístav Pearl Harbor byl neočekávaný, jak svou silou, tak zjevnou nepřípraveností amerického námořnictva. Obrázky zničeného přístavu společně s následujícím vyhlášením války od nacistického Německa naprosto přeměnily americký přístup k izolacionismu.³¹ Útok na Pearl Harbor a s tím spojené rozčarování amerických politiků i veřejnosti stálo za odkloněním Spojených států od vlastní tradiční politiky.

³⁰ Citováno v: LUNDESTAD, G., c. d., s. 23.

³¹ ACHESON, Dean, *Present at the Creation: My Years in the State Department*, New York 1970, s. 35.

3 Vstup Spojených států do světové politiky

3.1 Výsledky druhé světové války

Vstup Spojených států amerických do války s jejich ohromným ekonomickým a materiálním potenciálem byl jedním z hlavních důvodů vítězství Spojenců. Americká produkce letadel lehce překonala výrobu Japonska a Německa dohromady. Počet námořních sil USA v průběhu války překonal síly Velké Británie a ke konci války ovládalo námořnictvo Spojených států větší území než Britové kdy předtím. Jedinou kategorií, ve které Spojené státy nevyčnívaly, byl počet vojenského personálu, jenž se ke konci války rovnal síle Sovětského svazu (okolo 12 milionů lidí).³²

Druhá světová válka otřásla světovou politikou. Na jedné straně tradiční velmoci Francie a Velká Británie ztratily svůj ekonomický i politický vliv. Na druhé straně se zde vytvořily dvě supervelmoci Sovětský svaz a Spojené státy americké, které zaujaly jejich místo. USA vyšly z posledního konfliktu mimořádně posílené, také díky tomu, že se na jejich území prakticky nebojovalo. Revoluci zažívaly i v otázce politické. Po událostech druhé světové války byl izolacionismus velmi silně oslaben. Americké jednotky působily téměř po celém světě a USA se nevyhnutelně zapojily do světové politiky členstvím v OSN.³³

Sovětský svaz byl, i přes obrovské ztráty, které přesahovaly devadesáti násobek ztrát Spojených států,³⁴ nepopíratelně jedním z vítězů druhé světové války. Jak napsal později lord Ismay: „Díky lhostejnému přístupu Američanů si Sověti ke svému impériu uštípli území o rozloze 332 tisíc km² a počtu 25 milionů obyvatel“. ³⁵ Cíle Ruska byly očividné. Stalin chtěl zabezpečit Sovětský svaz před neočekávaným útokem ze západu. Jeho záměrem bylo zajištění, že se v budoucnu nevyskytne podobná situace jako v roce 1941, kdy nad Moskvou visela hrozba pohlcení Německem. V jeho očích si ruský lid svým nasazením a obrovskými ztrátami vydobyl území obsazená Rudou armádou, která se v budoucnu stanou jedním ze sporů mezi oběma zeměmi.³⁶

³² LUNDESTAD, G., c. d., s. 31.

³³ Tamtéž, s. 32.

³⁴ GADDIS, J. L., c. d. s. 9.

³⁵ Citováno v: ISMAY, lord, *NATO: The First Five Years 1949–1954*, Paris 1954, s. 5.

³⁶ GADDIS, J. L., c. d., s. 11.

3.2 Revoluce v bezpečnostní politice USA

Po překvapivém útoku Japonska na Havaj se rozplynula iluze, že vzdálenost zajišťuje Spojeným státům bezpečnost.³⁷ Proto v očích Američanů bylo důležité si bezpečně zajistit břehy, jak Atlantického i Tichého oceánu. V případě Japonska nebylo o čem diskutovat, poražený stát byl pod vedením americké armády, která měla široké pole působnosti. Co se týče Evropy, ta zůstávala ve středu zájmu USA, nejenže se jednalo o strategickou oblast s výrazným ekonomickým potenciálem, odkud přicházel primární přísun investic,³⁸ Američané s Evropany sdíleli i společné duchovní dědictví a hodnoty. Spojené státy si však nepřipouštěly extenzivní zapojení do evropských záležitostí, ani neplánovaly žádné velké finanční výdaje na armádu či vojenskou pomoc, jelikož pevně věřily ve funkci OSN, která podle nich měla zajistit bezpečnost a trvalý mír.

Členství USA v mezinárodním společenství bylo revolučním krokem, jenž vymanil Spojené státy z dlouhodobého trendu „nezaplétání se,“ který trval od začátku 19. století, za uplatnění Washingtonových myšlenek z jeho „dopisu na rozloučenou“.³⁹ I přesto, že Organizace spojených národů nevyžadovala automatickou vojenskou pomoc v případě napadení členského státu, zásadně vychýlila Spojené státy ke společné spolupráci s Evropou, kontinentem, proti kterému se Američané dříve vymezovali. Tento vývoj byl logickým vyústěním několika navzájem se spojujících faktorů. Hlavním z nich byl technologický vývoj, jehož následkem se velikost Atlantického oceánu „zmenšila“ na velikost Karibského moře.⁴⁰ S rychlým vývojem v oblasti zbrojařského průmyslu se v průběhu druhé poloviny 20. století stala možnost systematického útoku na americkou půdu mnohem reálnější. Toto si uvědomoval i Hanson W. Baldwin, který tvrdí, že „Spojené státy po druhé světové válce byly více zranitelné než kdy jindy, jelikož poprvé v historii měly USA ‚žijící‘ hranice; vzdušné hranice... přes které mohl kdykoli přijít zdrcující útok na americká pobřeží“.⁴¹ Tato změna naprosto přetrhla původní ideu izolacionismu a stávající bezpečnostní politiku, která brala ohromnou vzdálenost mezi kontinenty jako nepřekonatelnou překážku

³⁷ Tamtéž, s. 92.

³⁸ LUNDESTAD, G., c. d., s. 14.

³⁹ Farewell Address.

⁴⁰ KAPLAN, L., NATO Divided..., s. 3.

⁴¹ Citováno v: BALDWIN, Hanson W., *The Myth of Security*, in: Foreign Affairs, Vol. 27, No. 8, April 1948, s. 261.

pro moderní armádu.⁴²Právě díky průmyslu, jenž se v období 20. století bleskově rozvinul, mohly státy jako Japonsko v důsledku modernizace armády bezprostředně napadnout americká území. Přitom hrozba napadení Japonskem byla překvapující, zejména kvůli mocenskému postavení ostrovního císařství, které oproti evropským mocnostem nedisponovalo tak modernizovanou armádou. Američané si na příkladu Japonska uvědomili, že i druhořadá velmoc může díky modernizaci armády bezprostředně ohrozit bezpečnost Spojených států.

Dalším faktorem byl výsledek druhé světové války, který podle Deana Achesona⁴³ „zapříčinil zmizení světových sil a impérií a jejich přeměnu ve středně velké státy, z jejichž pozůstatků vyplyne spousta států se značně nevyvinutou ekonomickou a politickou základnou“.⁴⁴Tento vývoj byl o to více škodlivý, že SSSR se svým vydobytým statusem velmoci, mohl lehce narušit mocenskou neutralitu na evropském kontinentě. To by znamenalo vážné narušení fundamentálních cílů zahraniční politiky USA. Proto se domnívám, že participace Spojených států v mezinárodních aliancích byla logickým důsledkem vymanění se z izolacionistické minulosti. Po ní si Spojené státy uvědomily, že dopad technologického vývoje zásadně přeměnil strategii budoucího boje, která vyžadovala plnou participaci Američanů ve světové politice.

Po vyhrané válce spočíval hlavní cíl americké zahraniční politiky v zajištění vnější obrany, která by zabránila podobnému útoku, k němuž došlo v roce 1941. Americká dominance ve vojenské sféře se odrážela v počtu zahraničních základů, jenž ke konci války dosáhl ohromného čísla 434.⁴⁵Tato nesmírná vojenská dominance na souši i na moři měla hlavní cíl v utvoření obranných perimetrů, které budou fungovat jako vysunutý štít vůči jakékoliv agresi mířící na americké břehy. Se zajištěním bezpečnosti Spojených států taktéž souviselo ovlivňování vnitřní politiky strategicky důležitých zemí, mezi něž kromě Japonska, Taiwanu či Blízkého východu, patřily taktéž státy západní Evropy.⁴⁶V těchto státech chtěli Američané docílit plné otevřenosti jejich trhů, která by umožnila ekonomické pronikání amerických společností. Pro Spojené

⁴² KREJČÍ, O., c. d., s. 14.

⁴³ Zástupce státního tajemníka USA.

⁴⁴ Citováno v: ACHESON, D., Present at the, s. 4.

⁴⁵ BALDWIN, H. W., c. d., s. 252.

⁴⁶ WEIGERT, Hans. W., *U.S. Strategic Bases and Collective Security*, in: Foreign Affairs, Vol. 1, No. 4, January 1947, s. 257.

státy znamenal jakýkoliv náznak narušení těchto zásad bezprostřední ohrožení základních principů zahraniční politiky a vlastní bezpečnosti.

3.3 Význam Evropy v bezpečnostní politice Spojených států

Situace na evropském kontinentě hrála v zahraniční a bezpečnostní politice Spojených států důležitou roli. Nejenže Evropané byli hlavním odběratelem a ekonomickým spolupracovníkem Spojených států,⁴⁷ ale takéž důležitým strategickým partnerem. Evropský kontinent se svým obrovským potenciálem, několika miliony kvalifikovaných pracovníků, rozvinutou dopravní infrastrukturou, velkým počtem továren a moderních pracovišť představoval klíč k udržení míru.⁴⁸ Nehledě na následky ničivé války, které do jisté míry zdevastovaly velkou část průmyslové základny, Evropa stále figurovala jako síla, se kterou se do budoucna muselo počítat.

Pozice Spojených států vůči Evropě se razantně změnila po přehodnocení vlastní zahraniční a bezpečnostní politiky, která v souvislosti s technologickým vývojem vyžadovala americkou participaci na evropských záležitostech. Samotný evropský kontinent po decimující válce, porážce Německa a odsunu Francie a Velké Británie do pozice druhořadých velmocí, vytvořil mocenské vakuum, jež bylo nevyhnutelně zaplněno Sovětským svazem. Bývalé evropské mocnosti nebyly schopny se ekonomicky ani politicky vyrovnat s následky ničivé války, jež poodhalily jejich celkovou zranitelnost a neschopnost čelit dalším politickým výzvám. Absence ekonomické stability a vojenské připravenosti Francie a Velké Británie přeměnila celý region západní Evropy v nestabilní oblast, náchylnou k možnému vojenskému podmanění.⁴⁹

Cíle Spojených států vůči Evropě dlouho vycházely z typické izolacionistické politiky, jejímž cílem bylo udržení statu quo a vyrovnanosti sil na kontinentě. Naneštěstí pro Američany, následky zničující války uvedly hlavní evropské hráče do ekonomických problémů a značně ztížily jejich celkové zotavení. Spojené státy se v poválečném období ocitly v situaci, ve které zvyšující se ekonomická nestabilita regionu mohla fatálně přispět k destabilizaci celé

⁴⁷ LUNDESTAD, G., c. d., s. 14.

⁴⁸ TRUMAN, Harry S., *Memoirs by Harry S. Truman*, Vol. 2, New York 1956, s. 380.

⁴⁹ MAREŠ, Petr – FIDLER, Jiří, *Dějiny NATO*, Praha 1997, s. 16.

západní Evropy. Logickým vyústěním tohoto problému bylo vyhlášení Marshallova plánu, který si kladl za úkol hospodářskou obnovu západní Evropy.⁵⁰

Kromě ekonomického pozvednutí západní Evropy měli Američané za cíl hlavně politickou jednotu, jež měla jít ruku v ruce s ekonomickým oživením. V očích Američanů Evropané disponovali dostatečnými surovinami a zdroji, které mohly být použity proti možnému sovětskému útoku, nicméně malicherné spory a rozdíly mezi jednotlivými státy tomu zabraňovaly.⁵¹ Podle George F. Kennana „trváním na společném postupu se Američané snažili přinutit Evropany, aby mysleli jako Evropané, ne jako nacionalisté v souvislosti se společným přístupem k ekonomickým problémům kontinentu“.⁵²

Američané chtěli pomocí Marshallova plánu postavit západní Evropu zpět na „nohy“⁵³ a díky vzájemné ekonomické spolupráci zajistit budoucí politickou unifikaci. Cíl Spojených států byl ve vytvoření tzv. třetí síly nebo-li politicky a ekonomicky sjednocené západní Evropy, která by figurovala jako nezávislé centrum, schopné odolávat politickému tlaku Sovětského svazu.⁵⁴ Američané případným vznikem sjednocené Evropy sledovali převážně vlastní bezpečnostní cíle. Existence oslabených západoevropských států vedle východního bloku, jenž měl ohromnou početní převahu v ozbrojených složkách, znamenala potencionální ohrožení bezpečnosti Evropy a Spojených států.

Pro Spojené státy bylo ze všeho nejvíce důležité udržení mocenské neutrality na evropském kontinentu. Pokud by byl tento cíl narušen a potenciální agresor by se zmocnil celého kontinentu s jeho technickým a průmyslovým potenciálem mohl by zažehnout fatální útok, který by, s ohledem na vývoj ve zbrojařství, mohl Spojené státy přímo ohrozit.⁵⁵ Z bezpečnostního hlediska bylo klíčové vytvořit takový objekt, který by vyplnil velmocenské vakuum v Evropě a zároveň působil jako štít vůči možnému sovětskému útoku.⁵⁶ Takto by Spojené státy předešly nejen hrozbě útoku na vlastní břehy, ale taktéž se vyhnuly zbytečnému přetížení z ekonomické a vojenské pomoci v regionu

⁵⁰ LUŇÁK, Petr, *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Praha 1997, s. 84; více v KRÁTKÝ, Karel, *Marshallův plán: příspěvek ke vzniku studené války*, Plzeň 2010, 541 s.

⁵¹ TRACHTENBERG, Marc, *A Constructed Peace: The Making of the European Settlement (1945–1963)*, New Jersey 1999, s. 114.

⁵² Citováno v: KENNAN, George F., *American Diplomacy: 1900–1950*, Chicago 1969, s. 337.

⁵³ TRUMAN, Harry S., *Memoirs by Harry S. Truman, Vol. 1*, New York 1955, s. 338.

⁵⁴ TRACHTENBERG, M., *A Constructed...*, s. 114.

⁵⁵ SMITH, E. Timothy, *The United States, Italy and NATO 1947–52*, New York 1991, s. 109.

⁵⁶ LIDER, Julian, *NATO – historie, doktrína*, Praha 1964, s. 41.

4 Počátek studené války

4.1 Rozdílné koncepce Spojených států a Sovětského svazu

Období po ukončení druhé světové války bylo ze strany USA naplněné entuziasmem z nového začátku. Spojené státy pevně věřily ve fungování Organizace spojených národů a po porážce Německa a Japonska si nepřipouštěly možnost dalšího vojenského konfliktu.⁵⁷

Koncem roku 1945 se však Spojené státy začaly s podezřením pohlížet na zahraniční aktivity Sovětského svazu. Postupný tlak Sovětů v Íránu a v Turecku značně zpřetrhal společnou spolupráci z meziválečných let a přesvědčil Američany o nepřátelských záměrech Sovětského svazu. I když se vedení State Departmentu snažilo dosáhnout pevnějšího přístupu k ruské zahraniční politice, smířlivý postoj prezidenta Franklina D. Roosevelta společně s laxním přístupem Evropanů k Moskvě umožnil Stalinovi značnou územní expanzi, spojenou s ochromením Rady bezpečnosti OSN (RB OSN),⁵⁸ jež měla zajišťovat světový mír.⁵⁹

Abych se vyhnul zbytečnému problematizování interpretace studené války, jež není cílem této práce, krátce zhodnotím hlavní střet obou velmocí, který se realizoval ve východní Evropě. Cílem Spojených států, kromě statusu quo na kontinentě, byla hlavně snaha o otevření obchodu a zpřetrhání celních bariér, což mělo umožnit pronikání amerického kapitálu a exportu. Tyto záměry se zásadně lišily od cílů Sovětského svazu, který viděl v ekonomickém pronikání Spojených států do východní Evropy narušení vlastní ekonomické a bezpečnostní politiky. Přestože nelze s jistotou říct, zda se chtěl Stalin zmocnit celé Evropy, jeho agresivní výpady ve východní Evropě, nesplnitelné požadavky v RMZ a stálé veto v RB OSN vedly k automatické reakci Spojených států.

Nehledě na fakt, že existence rozdělené Evropy byla nejméně přijatelným řešením a jeho vzniku se dalo předejít, vzájemné spory a zjevná rozporuplnost

⁵⁷ FRAZIER, R., *Kennan, Universalism, and the Truman Doctrine*, in: *The Journal Of Cold War Studies*, Vol. 11, No. 2, January 2009, s. 6.

⁵⁸ Rada bezpečnosti, Organizace spojených národů. 24.10. 1946 ratifikace.

⁵⁹ FRAZIER, R., c. d., s. 7.

cílů obou velmocí na kontinentě byly tak markantní, že vedly k postupnému rozdělení Evropy na sféry vlivu Spojených států a Sovětského svazu.⁶⁰

4.2 Britsko-francouzské sbližování

Situace Velké Británie a Francie po zničující válce uvrhla obě dřívější velmoci do ekonomických a politických problémů. První poválečné roky byly naplněny snahou obou států o navrácení původního stavu z roku 1939, tedy o znovuoobnovení ekonomické stability, udržení co největšího počtu kolonií a s tím spojený návrat mezi velmoci.

Velká Británie se po válečném konfliktu potýkala s ekonomickými problémy, které značně zúžily její manévrovací prostor v zahraniční politice. I tak Britové věřili, že se jim podaří v Evropě obnovit svůj vliv.⁶¹ Bohužel zhoršující se ekonomická situace, spojená s napnutím armádního rozpočtu aktivitami v Evropě, společně se vznikajícími problémy v koloniích a zvýšenou inflací výrazně ohrožily ekonomickou stabilitu Velké Británie.⁶² Další potíží byla bezpečnostní situace kontinentu, která v napjatém mezinárodním sporu se Sovětským svazem přinutila oba evropské státy ke spolupráci se Spojenými státy.

Bezpečnostní a ekonomická situace Velké Británie a Francie v předvečer studené války byla hlavní překážkou k dosažení předpokládaných cílů.⁶³ Paříž i Londýn si uvědomily, že jestliže chtějí dosáhnout ekonomického uzdravení a bezpečnostní garance, musejí rozšířit vzájemnou spolupráci s cílem většího zapojení Spojených států do bezpečnostní politiky. Podle mého názoru, pokud chtěly západoevropské státy čelit možnému útoku Sovětského svazu, nemohly se z výše uvedených důvodů spolehnout pouze na vlastní materiální a fyzické zdroje, ale musely spoléhat taktéž na pomoc Američanů, kteří v případě ekonomické a vojenské pomoci představovali, vzhledem k vlastním strategickým zájmům, potencionálního partnera.

Důkazem zlepšení kooperace Francie a Velké Británie za účelem společné bezpečnostní politiky byl vznik smlouvy z Dunkirku 4. března 1947, jež na 50 let

⁶⁰ TRACHTENBERG, Marc, *The Marshall Plan as Tragedy*, in: *The Journal Of Cold War Studies*, Vol. 7, No. 1, February 2005, s. 138.

⁶¹ ADAMWHITE, Anthony, *Britain and the World*, in: *International Affairs*, Vol. 61, No. 2, Spring 1985, s. 226.

⁶² Tamtéž, s. 227.

⁶³ PARK, William H., *Defending the West: A History of NATO*, Washington D. C. 1986, s. 27.

zajišťovala vzájemnou vojenskou spolupráci. Ačkoliv byla tato dohoda namířena primárně proti německému revanšismu, značně utužila spolupráci mezi oběma státy a částečně ukázala snahu evropských států bránit kontinent v případě ozbrojeného konfliktu.⁶⁴

⁶⁴ ADAMWHITE, A., c. d., s. 228.

5 První jednání o bezpečnostním paktu

5.1 Prosincový rozpad Rady ministrů zahraničních věcí

Poslední jednání Rady ministrů zahraničních věcí bylo naplněno vzájemnými spory, při kterých neustálá kritika a nesplnitelné požadavky Sovětů odsoudily budoucí jednání k zániku. Přestože neúspěch londýnské schůzky z roku 1945 znamenal vážné zhoršení mezinárodní situace, paradoxně posloužil jako „katalyzátor“ pro budoucí jednání o obranném paktu. Období od konce roku 1947 do února 1948 bylo naplněno neustálým přetahováním Evropanů a Američanů o to, jak bude vypadat budoucí aliance a zda budou Spojené státy její součástí.

Ve Francii i Velké Británii po rozpadu Rady ministrů zahraničí a při nejasné pozici Spojených států vzhledem k evropské bezpečnosti nastal strach z možného stažení Američanů za oceán, což by odhalilo značnou část kontinentu sovětskému nátlaku. V očích Evropanů byla tato situace nepřijatelná, nejen vzhledem k vlastním zahraničněpolitickým snahám, ale také k ekonomickému uzdravení.⁶⁵

Hlavní postavou, která se ujala pozice iniciátora bezpečnostního paktu a odhodlaně vystupovala za společnou bezpečnostní alianci, byl Ernest Bevin.⁶⁶ Podle jeho představ měla Velká Británie získat díky společnému zapojení Spojených států a Kanady dostatečnou bezpečnostní záruku, která by jim navrátila status nejsilnějšího evropského státu bez nutnosti finančních investic.⁶⁷

I když byl americký státní tajemník George C. Marshall⁶⁸ touto nabídkou ohromen, stále tvrdil, že bezpečnostní pakt musí být čistě evropskou záležitostí a participace Spojených států je nemožná. Hlavním důvodem, proč se Marshall nechtěl pouštět do společné bezpečnostní aliance, byl strach z možné reakce Senátu, jenž se na možnou alianci s evropskými státy díval více než skepticky. S tím souvisí taktéž kritika generálního štábu ohledně možného přetížení vlastních finančních i fyzických sil, které by byly potřebné v souvislosti s obranou kontinentu.

⁶⁵ TRACHTENBERG, M., *A Constructed...*, s. 117.

⁶⁶ Ernest Bevin byl labouristický politik a ministr zahraničních věcí Velké Británie (1945–1951).

⁶⁷ REID, Escott, *Time of Fear and Hope: The Making of the North Atlantic Treaty 1947–1949*, Toronto 1977, s. 37.

⁶⁸ George Catlett Marshall, Jr.: státní tajemník Spojených států amerických (1947–1949), generál armády USA.

Přestože Spojené státy po druhé světové válce procházely zásadní změnou zahraniční politiky, stále nebyly připraveny se angažovat v bezpečnostní otázce kontinentu, jelikož ji braly jako čistě evropskou záležitost. Vedení State departmentu odmítlo Bevinovu nabídku, jelikož vidělo v americké participaci zásadní překážky, nepřijatelné pro americkou veřejnost a Senát.

5.2 Bevinův plán

Ernest Bevin nebral v potaz odmítavý názor Marshalla a dál tlačil na začlenění Spojených států do rodícího se bezpečnostního paktu. Cílem Bevina bylo utvrzení Spojených států v tom, že sám Marshallův plán bez politicko-bepečnostní unie nepostačí k záchraně Evropy. K tomu, aby se to stalo, bylo podle něj potřeba vytvoření aliance na základě smlouvy z Dunkirku.⁶⁹

Třebaže Spojené státy formálně nepřipustily účast v jakékoliv alianci s evropskými zeměmi, měly zásadní připomínky k původnímu britskému návrhu. Vznik bezpečnostní unie explicitně na protiněmeckém a vojenském základě byl vzhledem k dlouhodobým americkým cílům naprosto nepřijatelný. Německo, jako strategicky a ekonomicky důležitý stát, mělo být součástí sjednocené aliance, ne státem, proti kterému se každý vymezuje.⁷⁰ Podobně Američané nesouhlasili s vojenským charakterem aliance, který měl jít mnohem hlouběji a spojit veškerá evropská hospodářská odvětví za účelem federalizace.⁷¹

Bevin i přes námitky Spojených států stále tlačil Američany k bližší spolupráci. Dne 22. ledna 1948 v dolní sněmovně parlamentu pronesl významný projev, v kterém pozval do společné aliance kromě Francie a států Beneluxu i ostatní státy v bezprostřední blízkosti, čímž nemyslel nikoho jiného než Spojené státy.⁷² Bevin si tímto tlakem na Spojené státy chtěl zajistit přísun americké finanční pomoci, která by zachránila topící se britskou ekonomiku a její politickou prestiž.

Motivovaní Britové však svým tlakem na formální příslib Spojených států, aby v případě válečného konfliktu stály po boku Velké Británie, předčili očekávaný postoj Američanů v bezpečnostní otázce a narušili možné schválení

⁶⁹ LUŇÁK, P., c. d., s. 89.

⁷⁰ ACHESON, D., c. d., s. 338.

⁷¹ REID, E., c. d., s. 40

⁷² Foreign Relations of the United States (FRUS), Vol. III., Western Europe (1948), Memorandum of the Conversation, by the Director of the Office of European Affairs, 21 January 1948, Washington, D. C., s. 9–10.

evropské finanční pomoci.⁷³ Podle mého názoru tlak Velké Británie k formálnímu závazku Spojených států bránit západní Evropu v době míru byl unáhlený. Američané si moc dobře uvědomovali slabost západoevropských států a jejich vojenskou zranitelnost, avšak téměř sto padesáti letou historií izolacionismu bylo velice těžké překonat. Politika nezaplétání se, jež byla velice silně zakořeněna v zahraniční politice Spojených států, ztratila po druhé světové válce část svých zastánců. Ale přes to stále existovaly skupiny, které ji podporovaly. Evropské státy v čele s Velkou Británií měly brát větší ohled na citlivost zahraniční politiky Spojených států a snažit se postupovat méně razantně a s ohledem na americkou ostražitost v otázce recipročních smluv.

5.3 Československý převrat a komunistická hrozba

Komunistický převrat v Československu z 25. února 1948 vedl k tomu, že se tato středoevropská země stala součástí sovětského orbitu.⁷⁴ Tento puč způsobil nezměrnou paniku v očích západní společnosti i politiků. Zalarmoval Francii, která i přes zakořeněný antagonismus vůči Německu začala reálněji vnímat rozdělující se Evropu.⁷⁵ Kromě Francie se i v celé západní Evropě rozprostřel strach z bezprostředního komunistického útoku a z možnosti pohlcení Sovětským svazem.⁷⁶

Pro Spojené státy vývoj v západní Evropě po Československém převratu představoval výrazné narušení dlouhodobých cílů v tomto regionu. Američané viděli ve zvyšujícím se strachu Evropanů z možného vojenského konfliktu hrozbu zpomalení ekonomické unifikace a schopnosti bránit se, která mohla vést až k neutrálním tendencím. Právě pozitivní psychologický stav obyvatelstva a politiků západoevropských států byl hlavním cílem Američanů. Takový stav by měl podle nich blahodárný účinek na znovuoobnovení ekonomické konkurenceschopnosti a vlastní obranyschopnosti.⁷⁷

Proto se domnívám, že pokud chtěly Spojené státy docílit ekonomického a politického sjednocení západní Evropy, musely na začátku roku 1948 zvažovat

⁷³ REID, E., c. d., s. 41.

⁷⁴ REYNOLDS, D., c. d., s. 106.

⁷⁵ KAPLAN, L. S., NATO 1948... s. 43.

⁷⁶ REID, E., c. d., s. 23.

⁷⁷ FRUS, 1948, Vol. III., Report by the Office of Intelligence Research, 17 November 1948, s. 1123.

taktéž pomoc vojenskou, která by uspokojila evropské požadavky a zabezpečila oblast před možným útokem.

6 Průběh rozhovorů o bezpečnostním paktu

6.1 Pentagonské rozhovory

Československý převrat přímo neohrozil bezpečnost Spojených států, ale vyvolal v Evropě vášnivé reakce. Spojené státy však, díky Georgi F. Kennanovi,⁷⁸ pohlížely už v roce 1947 na Československo jako na potenciální oběť komunistického vměšování.⁷⁹ Ačkoliv ztráta dalšího státu ve prospěch Sovětského svazu neznamenal vážné narušení rovnováhy sil, poukázala na sílu komunistického hnutí a nebezpečnost interní subverze. Zvyšující se tlak Kremlu na sousední státy se dále ukázal v nabídce smlouvy o vzájemné pomoci Norsku, ve které Oslo vidělo jasnou snahu Moskvy o navázání této oblasti. Pro Brity a Američany možnost pohlcení Norska Sovětským svazem znamenala zásadní ohrožení celé západoevropské sféry. Pokud by se Sovětský svaz zmocnil Osla, mohl by díky společným hranicím a geografické poloze tohoto státu ohrožovat břehy všech západoevropských zemí.⁸⁰

Spojené státy viděly ve zvyšujícím se strachu Evropanů a vzrůstajícímu tlaku Sovětského svazu v západoevropské oblasti vážné narušení vlastní bezpečnosti. Zhoršující se situace v Itálii a Francii, kde komunistická strana disponovala úctyhodným vlivem, mohla uvrhnout značnou část kontinentu do sovětského područí.⁸¹ Přestože Washington stále trval na vzniku unifikované Evropy, jež by působila jako „třetí síla“ proti komunistickému vměšování, musel částečně uspokojit evropské požadavky a potřeby.⁸² Spojené státy počítaly s ekonomickou a materiální pomocí Evropanům pouze v případě jejich snažení ve sféře kolektivní obrany.⁸³ Washington vyžadoval názorné doklady vývoje v oblasti evropské integrace a bezpečnostní unifikace, jež by odvrátily obavy Američanů ze stálé odpovědnosti za západní Evropu a utvrdily je v postupném vzniku „třetího centra.“

⁷⁸ George Frost Kennan, diplomat, zaměstnanec State Departmentu: 1947–1950 Politický plánovací štáb.

⁷⁹ KENNAN, G. F., c. d., s. 378.

⁸⁰ FRUS, 1948, Vol. III., The British Embassy to the Departement of State, 11 March 1948, s. 46–48.

⁸¹ SMITH, E. Timothy, *The United States, Italy and NATO 1947–52*, New York 1991, s. 24.

⁸² FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum by the Secretary of State to President Truman, 12 March 1948, s. 49.

⁸³ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Third Meeting of the Washington Exploratory Talks on Security, 7 July 1948, s. 156.

Vznikem Bruselské smlouvy, která zajišťovala kromě ekonomické spolupráce taktéž kolektivní obranu, Evropané chtěli docílit napojení Spojených států do společné bezpečnostní aliance.⁸⁴ Cílem evropských států byl příslib americké odhodlanosti bránit kontinent a zapojení USA do společné obranné politiky.⁸⁵ I když vytvoření Bruselské smlouvy proběhlo velmi rychle a snaha Evropanů bránit svůj kontinent byla dosti diskutabilní, v očích Američanů vznik aliance nejen na bezpečnostním základě představoval očekávaný vývoj směrem k unifikaci celé západní Evropy.⁸⁶

Evropské země po podepsání Bruselského paktu dále energicky tlačily Spojené státy k jednáním vedoucím ke společným vojenským a ekonomickým dohodám. Francie a Velká Británie zastávaly názor, že vývoj unifikace evropského bezpečnostního paktu přesvědčil Spojené státy o jejich schopnostech bránit Evropu a zajistil přítomnost USA na kontinentě. Západoevropským státům se sice podařilo dosáhnout společných rozhovorů v Pentagonu, ale pozice Spojených států zůstávala stále nejasná.⁸⁷

Jednání, které se uskutečnilo ve Spojených státech od 22. března do 1. dubna roku 1948, bylo prvním ze série rozhovorů mezi Američany, Kanadany a Evropany. Starý kontinent byl zastoupen pouze Velkou Británií, jelikož sílíci francouzská komunistická strana představovala pro Američany značné bezpečnostní riziko.⁸⁸ Pentagonské rozhovory se převážně zabývaly otázkou, jak napojit Spojené státy do společné aliance s Evropou. Washington, nehledě na tlak Velké Británie, stále odmítal přímou účast v Bruselském paktu, který považoval za základní kámen evropské integrace, jenž neměl sloužit k zajištění bezpečnosti mezi USA a Evropou.⁸⁹ Američané naopak vyžadovali vznik jakési atlantické

⁸⁴ KOURA, Jan, *Zápas o východní Středomoří: zahraniční politika Spojených států amerických vůči Řecku a Turecku v letech 1945-1953*, Praha 2013, s. 198–199.

⁸⁵ BAYLIS, John, *Britain, the Brussel Pact and the Continental Comittment*, in: *International Affairs*, Vol. 60, No. 4, Autumn 1984, s. 624.

⁸⁶ LUŇÁK, P., c. d., s. 93.

⁸⁷ KAPLAN, L. S., *NATO 1948...*, s. 67.

⁸⁸ Američané se obávali sílíciho komunistického vlivu ve Francii. Hlavní důvod absence Francouzů spočíval v nepotvrzeném důkazu o prolomení francouzských kódů Sověty, který mohl vážně narušit průběh vyjednávání. Nepřítomnost francouzských zástupců v Pentagonu měla značný dopad na celkové vztahy mezi Francií a Spojenými státy.

FRUS, 1948, Vol. III., *Minutes of the First Meeting of the USA, UK, Canada Security Conversations*, 22 March 1948, s. 59.

⁸⁹ FRUS, 1948, Vol. III., *Minutes of the Second Meeting of the USA, UK, Canada Security Conversations*, 23 March 1948, s. 64.

aliance, kterou by mohli od začátku ovlivňovat a vytvářet ji na základě vlastních představ a cílů.⁹⁰

Dalším probíraným okruhem byla vzájemná vojenská pomoc v případě napadení členského státu. V tomto ohledu se opět objevily protichůdné cíle, jelikož Velká Británie preferovala čtvrtý článek Bruselské smlouvy, naopak Kanada a Spojené státy dávaly přednost modelu smlouvy z Rio de Janeiro,⁹¹ jež explicitně nevyžadoval vojenskou reakci v případě útoku na členský stát.⁹² Velká Británie chtěla aplikaci čtvrtého článku dosáhnout co nejsilnějšího přivázání Spojených států k Evropě a jejich okamžitou reakci v případě ozbrojeného útoku. Washington, vzhledem k potenciálnímu konfliktu v Evropě, požadoval naopak co nejmenší bezpečnostní závazky, které by ho automaticky nevehnaly do války se Sovětským svazem.⁹³

Taktéž následující jednání okolo rozsahu smlouvy a potenciálních členů se nesla na pozadí rozdílných představ. Cílem Spojených států byla od počátku účast všech států sousedících s Atlantickým oceánem, společně s Itálií, Německem, Rakouskem a Španělskem v budoucím bezpečnostním paktu.⁹⁴ Avšak v průběhu jednání vypluly na povrch další překážky týkající se členství ostatních států a dalších území. Hlavní rozpory byly spojeny s participací Švýcarska a Itálie, proti jejichž vstupu do paktu se vymezovala Velká Británie,⁹⁵ ale taktéž s pozicí Grónska, Aljašky, Havaje nebo Špicberků.⁹⁶

První vzájemné jednání mezi Evropany a Američany dopadlo pro Londýn problematicky. Ačkoliv Britové neuspěli se svým hlavním záměrem, aby se Spojené státy připojily k Západoevropské unii, dosáhli značného posunu ve společných rozhovorech. Při nich byl atlantický pakt označen za jedinou možnost, jak zachránit Evropu před potenciálním sovětským útokem.⁹⁷ Spojené státy však při jednání ve Washingtonu jasně naznačily, že pokud chtějí evropské země

⁹⁰ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Third Meeting of the USA, UK, Canada Security Conversations, 24 March 1948, s. 66.

⁹¹ Dohoda mezi státy amerického kontinentu, podepsaná 2. září 1947.

⁹² FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Fifth Meeting of the USA, UK, Canada Security Conversations, 29 March 1948, s. 70–71.

⁹³ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of the Ninth Meeting of the Working Group Participating in the Washington Exploratory Talks on Security, 9 August 1948, s. 211.

⁹⁴ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Third Meeting of the USA, UK, Canada Security Conversations, 24 March 1948, s. 66.

⁹⁵ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Fourth Meeting of the USA, UK, Canada Security Conversations, 29 March 1948, s. 69.

⁹⁶ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Fifth Meeting of the USA, UK, Canada Security Conversations, 29 March 1948, s. 71.

⁹⁷ KAPLAN, Lawrence S., *NATO and the UN: A Peculiar Relationship*, Columbia 2010, s. 7.

dosáhnout společné bezpečnostní aliance, musí vytvořit pevnou a efektivní Západoevropskou unii, která by měla zasahovat nejen do vojenské sféry, ale taktéž do ostatních oblastí. Pokud by se tyto cíle uskutečnily, Spojené státy by zvážily participaci.⁹⁸

Pro Washington bylo důležité ve vznikajícím konfliktu se Sovětským svazem dosáhnout rozšíření Bruselského paktu, jenž měl působit jako jednotící činitel pro celou západní Evropu. Cílem Američanů bylo zpevnění a zefektivnění evropské kolektivní obrany, které by ukázalo Kongresu snahu evropských států zabezpečit vlastní území a tím ulehčilo uzákonění vzájemné reciproční smlouvy. Problém v nerozhodném přístupu Washingtonu k zabezpečení Evropy vyplýval z odlišných názorů předních představitelů State Departmentu. Spojené státy vyžadovaly nejen bezpečnostní sjednocení západní Evropy, ale taktéž čas, v jehož rámci by se hledal konsenzus v zahraničním vedení USA. Ke splnění nastavených cílů z pentagonského jednání bylo potřeba najít kompromis, který by uspokojil všechny strany a vedl ke vzniku Atlantické aliance.⁹⁹

6.2 Západoevropská unie

Vznik Bruselského paktu představoval zásadní změnu v bezpečnostní politice evropského kontinentu. Po komunistickém převratu v Československu, sovětském tlaku vůči Norsku a stálé kritice Spojených států vznikla neformální unie Francie, Velké Británie a států Beneluxu, která díky čtvrtému článku měla zajišťovat vojenskou pomoc v případě ozbrojeného konfliktu.¹⁰⁰ Původní návrh Velké Británie nepočítal s ekonomickou spoluprací a měl být pouze rozšířením smlouvy z Dunkirku, avšak díky tlaku Spojených států, které odhodlaně požadovaly hlubší spolupráci evropských států, vznikla unie zajišťující nejen bezpečnost zúčastněných států.¹⁰¹

Britové byli po jednání v Pentagonu zklamaní z celkového výsledku rozhovorů, které pro ně znamenaly určitou prohru. Velká Británie si po jednání ve Washingtonu uvědomila, že speciální vztah mezi oběma zeměmi má své limity.

⁹⁸ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Conversation, by the Chief of the Division of Western Europe Affairs, 5 April 1948, s. 77.

⁹⁹ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 67.

¹⁰⁰ KOURA, J., c. d., s. 198.

¹⁰¹ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum by the Director of the Policy Planning Staff to the Secretary of State, 20 January 1948, s. 7–8.

Vyplývalo z nich, že Spojené státy nebudou podporovat záměry ostatních států, které se přičí jejich dlouhodobým cílům na kontinentu.¹⁰² Bevin a vedení *Foreign Office* pochopili, že původní plán nalákání Spojených států a využití jejich vojenské a ekonomické pomoci ve vlastní prospěch byl nesplnitelný. Britové se museli smířit s faktem, že Spojené státy budou v budoucnu preferovat vlastní ekonomické a bezpečnostní cíle.¹⁰³

Záměry Paříže a Londýna po vzniku Bruselské smlouvy spočívaly v přesvědčení Spojených států o rychlém vývoji uvnitř Západoevropské unie, což by vedlo k dalším společným jednáním o atlantické alianci. Hlavním způsobem, kterým se Britové a Francouzi pokoušeli získat pozornost Američanů, bylo odkazování na vlastní slabost v otázce bezpečnosti, která by mohla vést k útoku Sovětského svazu.¹⁰⁴ V tomto ohledu byl nejvíce úzkostlivý Bidault,¹⁰⁵ který viděl v Bruselském paktu nespolehlivý nástroj, jenž nemohl ubránit Evropu před sovětskou hrozbou. Francouzské obavy mohly být uklidněny pouze okamžitým závazkem Spojených států bránit kontinent.¹⁰⁶ Strach Paříže z amerického alibismu v otázce bezpečnosti kontinentu vycházel z absence Francouzů při pentagonských rozhovorech. Pokud by se jich Francie zúčastnila, věděla by o důležitosti atlantického spojení a zbytečně by nepanikařila z domnělého nedostatku americké pomoci.¹⁰⁷

Spojené státy viděly ve stížnostech Evropanů na vlastní bezpečnostní situaci naopak neodhodlanost Londýna a Paříže bránit vlastní území, což je odrazovalo od případné vojenské a materiální pomoci.¹⁰⁸ Podle Generálního štábu předání těžkých zbraní evropským spojencům, které by samo o sobě značně přetížilo vlastní zdroje, představovalo v tehdejší evropské rozpoložení riziko potenciální „kořisti“ pro sovětské vojsko.¹⁰⁹

Cíle Spojených států v souvislosti s Bruselským paktem se držely vytyčeného plánu unifikace západní Evropy. Američané viděli ve vzniku

¹⁰² KAPLAN, L. S., *NATO United...*, s. 12.

¹⁰³ LUNDESTAD, G., *Empire by Invitation...*, s. 272.

¹⁰⁴ FRUS, 1948, Vol. III., Joint Message From the British Secretary of State for Foreign Affairs and the French Minister of Foreign Affairs to the Secretary of State, 17 April 1948, Paris, s. 91.

¹⁰⁵ Georges Bidault, republikánský politik a ministerský předseda Francie (1946–1946; 1949–1950).

¹⁰⁶ KAPLAN, L. S., *NATO* 148, s. 83.

¹⁰⁷ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Conversation, by Mr. Bohlen, Counselor of the Department of State, to the Secretary of State, 16 August 1948, s. 206.

¹⁰⁸ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Conversation, by the Acting Secretary of State, 11 April 1948, s. 83–84.

¹⁰⁹ KAPLAN, Lawrence S., *The United States and NATO: The Formative Years*, Kent 1984, s. 69.

Západoevropské unie počátek evropské federalizace, jež měla pokračovat i v dalších sférách. Záměrem Washingtonu nebyla pouze integrace zakládajících států Bruselského paktu, ale taktéž přičlenění všech zemí západní Evropy. Podle zprávy Politického plánovacího štábu (Policy Planning Staff; PPS) chtěly Spojené státy usilovat o přičlenění Norska, Švédska, Dánska, Islandu a později k postupnému připojení Irska, Švýcarska, Německa, Španělska a Rakouska k Bruselskému paktu.¹¹⁰

Jeden z hlavních sporů spojených s rozšiřováním Bruselského paktu se rozpoutal ohledně Itálie, kterou čekaly důležité parlamentní volby. Cílem Spojených států bylo přidružení Itálie do Západoevropského paktu ještě před těmito volbami. To podle Sfonzy¹¹¹ mělo pomoci postavení tamní vlády ohrožené silnou komunistickou stranou. V tomto ohledu narážely Spojené státy na odpor Velké Británie, která sice souhlasila s přičleněním Itálie do Bruselského paktu, zavrhovala však její členství před rozhodujícími volbami. Londýn se obával, že případného vstupu Itálie do Bruselského paktu Řím využije a bude usilovat o odstranění vojenských omezení v mírové smlouvě.¹¹² Nehledě na britský tlak proti přijetí Itálie do nového paktu, sám Alcide De Gasperi¹¹³ nabídku znenadání odmítl, jelikož za absence způsobilého parlamentu v době probíhajících voleb neviděl přistoupení k Západoevropské unii jako vhodný krok.¹¹⁴

Na italském příkladu bylo jasné patrné, že Velká Británie stále pokládala Itálii za poražený stát druhé světové války. Přestože Apeninský poloostrov byl strategicky důležitý a jeho přijetí do Západoevropské unie by mělo prospěšný účinek na italskou společnost, Angličané nehodlali připustit sebemenší možnost redefinice mírové smlouvy. Američané viděli jednání Velké Británie jako nelogické a netaktické. Vzhledem ke strategické pozici Itálie a zvyšující se síle tamější komunistické strany bylo nutné napojit Apeninský poloostrov do bezpečnostního paktu.¹¹⁵ Washington si podle mého názoru uvědomil, že bryskní tempo nastíněné PPS¹¹⁶ bylo v současné evropské situaci prakticky nedosažitelné.

¹¹⁰ FRUS, 1948, Vol. III., Report Prepared by the Policy Planning Staff Concerning Western Union and Related Problems, 23 March 1948, s. 62.

¹¹¹ Carlo Sfonza, 1947–1951 ministr zahraničních věcí Itálie.

¹¹² FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Conversation, by the Chief of the Division of Western European Affairs, 7 May 1948, s. 116.

¹¹³ Alcide De Gasperi, 1945–1953 předseda vlády Itálie.

¹¹⁴ SMITH, E. T., c. d., s. 57.

¹¹⁵ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 48.

¹¹⁶ Politický plánovací štáb.

Existence vlastních překážek u skandinávských států a Švýcarska¹¹⁷ společně s odporem Velké Británie a eminentním strachem z vojenského střetu zabránily postupnému rozšíření Bruselského paktu. K tomu, aby Spojené státy dosáhly vytyčeného cíle, musely podle mého názoru nabídnout takovou bezpečnostní pojistku, jež by odvrátila všeobecný strach z obsazení Sovětským svazem a vnukla Evropanům pocit bezpečí.

Washington se v této fázi ocitl v nezáviděníhodné situaci. Přestože byla bezpečnost evropského kontinentu důležitým bodem americké bezpečnostní politiky. Díky značné kritice opozice, tradici izolacionismu a snaze o vyrovnaný rozpočet, neslo napojení a finanční podpora bezpečnostního paktu s Evropany řadu překážek. Američané v této fázi vyžadovali konkrétní důkazy o vývoji v Západoevropské unii, jež měly dosvědčit odhodlanost Evropanů bránit kontinent. Tím by se napojení Spojených států ulehčilo.¹¹⁸

Pokrok Bruselského paktu byl sice dokázán vznikem hlavního orgánu vojenského aparátu, avšak v průběhu jeho fungování se vyskytla řada závažných problémů, které značně oslabily jeho funkci.¹¹⁹ Jeden z hlavních sporů, které probíhaly v generálním štábu, vznikl mezi předsedou Bernardem Montgomerym a francouzským generálem Jeanem de Lattre de Tassigny. Prudká osobnost Montgomeryho, jenž opakovaně kritizoval členské státy za vojenskou nepřipravenost a slabost, se nevyhnutelně střetávala s francouzským protějškem. Vzájemný rozpor se dál prohluboval, když Tassigny osočil Brity ze snahy koncipovat obranu Evropy pouze k vlastnímu účelu ochrany ostrovů. Tyto a další projevy vzájemné žárlivosti a boje o moc zbrzdily plánovaný posun v oblasti kolektivní obrany.¹²⁰

Přestože cílem členských států bylo posílit Západoevropskou unii a dokázat Američanům vývoj na poli bezpečnostní spolupráce, většina úspěchů z roku 1948 ve standardizaci vojenské výzbroje a alokaci nerostných surovin nepředstavovala žádný reálný pokrok.¹²¹ Nejenže nedošlo k upevnění vojenské organizace, ale ani k žádnému dalšímu vývoji v ostatních hlediscích. Generální

¹¹⁷ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Fourth Meeting of the USA, UK, Canada Security Conversations, 29 March 1948, s. 69.

¹¹⁸ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Conversation, by the Acting Secretary of State, 11 April 1948, s. 83–84.

¹¹⁹ FRUS, Vol. III., The Ambassador in the United Kingdom to the Secretary of State, 14 May 1948, London, s. 124–125.

¹²⁰ KAPLAN, L. S., The United States..., s. 102–103.

¹²¹ FRUS, 1948, Vol. III., The Ambassador in the United Kingdom to the Secretary of the State, 14 May 1948, s. 123–126.

štáb Spojených států nešel daleko od označení šaráda, podvrh nebo Potěmkinova vesnice.¹²² Zajímavější však byla pozice amerických vyslanců v Západoevropské unii, kteří naopak poukazovali na svižné tempo vyjednávání a v některých případech podávali nepřesné nebo nekompletní informace. V otázce důvěryhodnosti a objektivnosti amerických pracovníků v Evropě se objevila řada nesrovnalostí a chyb, jež přižívovaly podezření o evropské konspiraci a kolaboraci vyslanců u Západoevropské unie.¹²³

Státy Bruselského paktu si moc dobře uvědomovaly, že i v případě jejich maximální snahy je vytvoření spolehlivého integrovaného bezpečnostního paktu bez amerického závazku nemožné.¹²⁴ Jedním z dalších důvodů, proč nedošlo k razantnímu vývoji v oblasti bezpečnostní integrace, byla britská obava z možného odchodu Američanů. Londýn se obával, že v případě značných úspěchů Západoevropské unie by se Washington mohl vzdát myšlenky společné bezpečnostní unie a opustit Evropu.¹²⁵ Tyto důvody jasně vysvětlovaly, proč členové Bruselského paktu nepřistupovali k evropskému paktu s plným nasazením a jeho struktury vytvářeli pouze na papíře s pomocí stejně smýšlejících vyslanců ze Spojených států.

Přestože Washington viděl neúspěchy Bruselského paktu a jeho praktickou neschopnost značně negativně, existence paktu se i přes omezené výsledky jevila v průběhu rozhovorů o atlantické alianci jako velice důležitá. Američané v tomto ohledu neměli prakticky žádnou alternativu, jak postupovat. Západoevropská unie byla se svými členy na konci roku 1948 pro americké plány tak důležitá, že případný rozpad aliance by zmařil dosavadní vývoj.¹²⁶

6.3 Vandenbergova rezoluce

Jedním z hlavních senátních výborů, jenž disponoval velkým polem působnosti a jeho názor měl značný vliv na směr zahraniční politiky Spojených států, byl Výbor pro zahraniční věci.¹²⁷ Jeho předseda Artur H. Vandenberg¹²⁸ byl

¹²² KAPLAN, Lawrence S., *NATO and the United States: The Enduring Alliance*, Kent 1994, s. 26.

¹²³ KAPLAN, L. S., *NATO 1948...*, s. 158–159.

¹²⁴ FRUS, 1948, Vol. III., *The British Ambassador to the Under Secretary of State*, 27 January 1948, s. 14.

¹²⁵ KAPLAN, L. S., *The United States...*, s. 99.

¹²⁶ KAPLAN, L. S., *NATO 1948...*, s. 156.

¹²⁷ *United States Senate Committee on Foreign Relations*.

¹²⁸ Americký senátor za Michigan (1924–1951).

velice váženým republikánským politikem, který prošel zajímavým přerodem z vášnivého izolacionisty na aktivního zastávce Organizace spojených národů. Předseda senátního výboru vyžadoval značnou pozornost State Departmentu a nárokoval si podstatnou roli ve vyjednávacím procesu ohledně atlantického paktu.¹²⁹

Vandenbergova rezoluce byla výsledkem aktivního dubnového vyjednávání mezi Robertem A. Lovettem a předsedou výboru. Zástupce státního sekretáře se chtěl zpočátku vyhnout dlouhému senátnímu procesu a přímo nabídl Vandenbergovi možnost unilaterální deklarace, jež by umožnila prezidentovi Harry S. Trumanovi přímo přejít k jednání s Evropany. Vandenbergovo prudké odmítnutí však zhatilo Lovettovy plány, a ten proto musel přikročit k vzájemnému vyjednávání. Zástupce státního sekretáře neuspěl se svým návrhem. Budoucnost senátního projednávání měla, jak se ukázalo, značná pozitiva. State Department se tímto stylem vyhnul stálému nátlaku evropských států a získal čas pro nalezení konsenzu o tom, kam by měla atlantická aliance směřovat.¹³⁰

Hlavní překážku v Pentagonské zprávě viděl Vandenberg ve striktním lpění na smlouvě z Ria a na bezpečnostní garanci v případě útoku na západní Evropu. Přestože senátor neměl problémy s prodáním zbraní Bruselskému paktu a souhlasil i s možností americké vojenské pomoci Evropě vůči agresorovi v krátkodobém horizontu,¹³¹ požadoval značné přepracování finální zprávy, jež by uspokojila jeho požadavky a mohla být odsouhlasena senátním výborem.¹³² V průběhu jednání s Lovettem představil Vandenberg svoji vizi zapojení Organizace spojených národů do bezpečnostní unie se západní Evropou. Cílem senátora bylo povzbuzení OSN skrze článek 51, jenž měl zajišťovat individuální nebo kolektivní právo bránit se v případě napadení.¹³³

Vandenberg chtěl pomocí svázání článku 51 s budoucím bezpečnostním paktem dosáhnout znovuoobnovení důležitosti OSN, což by omezilo závazky USA vůči západní Evropě.¹³⁴ Charta Organizace spojených národů by podle něj zabránila vojenskému charakteru aliance a předešla jeho obavám z ekonomického

¹²⁹ ACHESON, D., Present at the..., s. 223.

¹³⁰ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 95.

¹³¹ Tamtéž, s. 159.

¹³² FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Conversation, by the Acting Secretary of State, 18 April 1948, s. 95.

¹³³ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Conversation, by the Acting Secretary of State, 18 April 1948, s. 93.

¹³⁴ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 96.

přetížení Spojených států. Lovett a State Department s návrhy Vandenbergova explicitně nesouhlasili, ale dokázali se s nimi smířit, pokud by nastávající rezoluce přímo nezavrhovala existenci regionálního obranného paktu.¹³⁵

Díky Vandenbergově dochvilnosti a jeho snaze všechny důležité dokumenty zkracovat na jednu stranu, se podařilo během doby kratší než šest týdnů dosáhnout konečného znění senátní rezoluce číslo 239. Ačkoliv se v průběhu jednání v Kongresu vyskytla řada kritiků z obou sfér politického spektra, Vandenberg dokázal protestující senátory s přehledem odrazit, což se projeвило na jasném vítězství v obou komorách Kongresu.¹³⁶

Schválením senátní rezoluce 239, kterou si předseda výboru tak skromně přivlastnil, se zásadně změnil průběh utváření Atlantické aliance. Vandenberg dosáhl svého cíle svázáním budoucího bezpečnostního paktu s OSN a umožnil participaci Spojených států v Atlantické alianci pod záštitou Charty. Díky článku 3,¹³⁷ který umožňoval Washingtonu účastnit se kolektivního či regionálního uskupení, se skončila sto padesát let stará tradice „nezaplétání se“ se starým kontinentem. Zjevné nadšení stoupenců atlantického kurzu ve State Departmentu se dále prohloubilo jasným vítězstvím multilaterálního směru, jež znamenalo porážku politického plánovacího štábu a krok směrem k bezpečnostní unii s evropskými státy.¹³⁸

Přestože existence Vandenbergovy rezoluce umožnila napojení Spojených států skrze OSN do kolektivního uskupení, stále zde existovala značná zdrženlivost od vojenské aliance s Evropou. Samotný Senát varoval před zaměněním obranných opatření se vznikem vojenské aliance a budoucí závazky označil za otevřené a neohrazené. Americký Senát vyžadoval spolehlivé důkazy od Západoevropské unie o vzájemné svépomoci a ochotě bránit kontinent. V tomto ohledu si Senát dobře uvědomoval, že disponuje značnou silou při ratifikaci multilaterálních smluv, které mu poskytly možnost zamítnutí jakékoliv mezinárodní dohody. V důsledku těchto pravomocí senátní výbor zahraničních

¹³⁵ KAPLAN, Lawrence S., *NATO Before the Korean War*, Kent 2013, s. 14.

¹³⁶ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Conversation, by the Under Secretary of State, 27 April 1948, s. 107.

¹³⁷ *NATO basic documents*, Brussels 1989, s. 9.

¹³⁸ KAPLAN, L. S., *The United States...*, s. 75.

věcí působil jako důležitý bod ratifikačního procesu, který měl značný vliv na podobu Atlantické aliance.¹³⁹

Existence Vandenbergova usnesení odstranila řadu překážek pro začlenění Spojených států do vojenské aliance s evropskými státy. I přesto Georges Bidault ani Ernest Bevin neviděli kooperaci senátního usnesení s článkem 51 nijak přívětivě. V očích obou státníků byla naopak nejvíce vhodná aplikace článku 53, který měl jít směrem striktního regionalismu.¹⁴⁰ S existencí regionálního uskupení na základě článku 53 se však objevily značné problémy, které mohly narušit jeho fungování. Právě v případě vytvoření regionální organizace na základě OSN by se muselo toto uskupení hlásit RB OSN, což by s ohledem na zneužití veta Sovětským svazem znamenalo závažné problémy pro pravidelnou funkci aliance. Aplikace článku 51, která nevyžadovala kooperaci s RB OSN, byla v tomto ohledu jediným možným způsobem, jak se vyhnout sovětskému vetu a postupovat v součinnosti s chartou OSN.¹⁴¹

Vandenbergova rezoluce neposkytla Evropanům požadované závazky v případě sovětského útoku. Ze strany Spojených států se však jednalo o dosažení možného maxima, které bylo v té době možné. Nehledě na cíle ostatních států, schválení senátního ustanovení otevřelo prostor pro konkrétní rozhovory o podobě atlantického paktu.¹⁴²

¹³⁹ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Conversation, by the Under Secretary of State, 25 May 1948, s. 130.

¹⁴⁰ KAPLAN, L. S., The United States..., s. 76.

¹⁴¹ ESCOTT, R., c. d., s. 269.

¹⁴² LUŇÁK, P., c. d., s. 95.

7 Vynořující se problémy

7.1 Interpretace článku 5 Severoatlantické aliance

Díky senátní rezoluci číslo 239 a opětovnému tlaku Evropanů se v průběhu července 1948 uskutečnilo další kolo jednání o bezpečnostní alianci mezi Spojenými státy, Kanadou a představiteli Bruselského paktu.¹⁴³ Výsledek vyjednávání nepřinesl žádné úspěchy, výbor velvyslanců nedosáhl shody v hlavních otázkách organizace bezpečnostního paktu a většina závažných problémů byla přesunuta do pracovní skupiny nebo ostatních podvýborů.¹⁴⁴ Neúspěch setkání spočíval převážně v neodhodlanosti Spojených států poskytnout jakékoliv formální závazky účasti na obraně Evropy v případě útoku na kontinent. Lovettovo lpění na zesílení evropského obranného paktu¹⁴⁵ a jeho neurčitá odpověď na otázku, jakou formu asociace s evropskými státy by si Američané představovali,¹⁴⁶ neuspokojily evropské kolegy a zbrzdily celé jednání. Americký přístup k bezpečnostní alianci vycházel ze zprávy NSC,¹⁴⁷ která vyžadovala více času pro vytváření funkční a spolehlivé Západoevropské unie, bez sebemenšího náznaku formálních závazků Evropanům.¹⁴⁸

Hlavní spor, který vznikl v průběhu jednání ve Washingtonu, byl spojen s dlouhodobým tlakem Spojených států na systematické posílení Bruselského paktu a jeho rozšíření o další členy OEEC.¹⁴⁹ Přestože Američané odmítali vzor Západoevropské unie jako vhodný model pro zapojení Spojených států do obranné aliance s Evropou, bez přestání požadovali názorné příklady jejího rozšíření a obranyschopnosti.¹⁵⁰ Záměry Washingtonu k získání dodatečného času měly několik důvodů. Získaný prostor měl nejenom ulehčit americké diplomacii hledání společného konceptu a konsenzu okolo Atlantické aliance, ale

¹⁴³ FRUS, 1948, Vol. III., The Ambassador in the United Kingdom to the Secretary of State, 2 July 1948, s. 145–146.

¹⁴⁴ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 113.

¹⁴⁵ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Fourth Meeting of the Washington Exploratory Talks on Security, 8 July 1948, s. 167–168.

¹⁴⁶ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Fifth Meeting of the Washington Exploratory Talks on Security, 9 July 1948, s. 180–181.

¹⁴⁷ National Security Council, základní fórum prezidenta Spojených států amerických.

¹⁴⁸ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 109–110

¹⁴⁹ Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci.

¹⁵⁰ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Fourth Meeting of the Washington Exploratory Talks on Security, 8 July 1948, s. 165–166.

taktéž poskytnout západní Evropě více času k dosažení účinné kolektivní obrany.¹⁵¹

V otázce efektivního zapojení Spojených států do kolektivní obranné aliance s Evropou se vyskytla řada teorií a návrhů. Jeden z prvních, nazývajících se koncept dvou pilířů nebo-li dvou kotev, pocházel do George Kennana. Přestože Kennan nejevil nadšení z potenciálního vzniku kolektivního obranného paktu a požadoval spíše dialog mezi oběma velmocemi,¹⁵² uvědomoval si, že k zajištění plného ekonomického a politického uzdravení Evropy je potřeba bezpečnostní aliance. Podle jeho návrhu se mělo jednat o jednostrannou bezpečnostní alianci dvou na sobě nezávislých uskupení: Spojených států, Kanady a na druhé straně členů Bruselského paktu a „stepping stone countries“.¹⁵³ Této alianci by Spojené státy garantovaly pomoc v oblasti vojenských zásob, vojenských sil a společného plánování.¹⁵⁴ V tomto ohledu se s ním ztotožňoval George Bohlen, jeho spolupracovník a výrazný kritik obranné aliance s Evropou. Bohlen si, nehledě na svoji averzi vůči Atlantické alianci, moc dobře uvědomoval strategickou důležitost „stepping stone countries“, které obdobně jako Kennan požadoval napojit méně pevným svazkem než členské státy Bruselského paktu.¹⁵⁵

Hlavními oponenty obou diplomatů byli Theodore Achilles a John D. Hickerson. Cíl obou zaměstnanců State Departmentu spočíval v úplné participaci Spojených států na severoatlantickém uskupení, zajišťující bezpečnost v Evropě.¹⁵⁶ Odhodlanost Hickersona ohledně napojení dalších evropských států do bezpečnostní aliance se nevyhnutelně střetávala s Kennanovou teorií.¹⁵⁷ Vzájemný spor obou dílčích skupin se ještě více vyostřil Kennanovým stěžováním si na spolupráci s Hickersonem.¹⁵⁸ I když předseda plánovacího štábu disponoval značným vlivem v diplomatických kruzích, oficiální postoj Spojených států se od jeho představy výrazně lišil. Nejenže nedošlo k přijetí teorie „dvou pilířů“, ale

¹⁵¹ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Third Meeting of the Washington Exploratory Talks on Security, 10 July 1948, s. 158.

¹⁵² KENNAN, G. F., c. d., s. 364.

¹⁵³ Americký termín pro označení států, které disponují strategickými ostrovy. Jedná se například o Norsko, Portugalsko či Dánsko.

¹⁵⁴ KENNAN, G. F., c. d., s. 307.

¹⁵⁵ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of the Fifth Meeting of the Working Group Participating in the Washington Talks, 9 August 1948, s. 211.

¹⁵⁶ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 122.

¹⁵⁷ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of the Sixth Meeting of the Working Group Participating in the Washington Talks, 9 August 1948, s. 202.

¹⁵⁸ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum by the Director of Policy Planning Staff to the Under Secretary of State, 31 August 1948, s. 225.

k naprosto diametrálnímu příklonu k Hickersonově teorii, která se svým obsahem blížila dlouhodobé strategii Spojených států na kontinentě.¹⁵⁹ Zjevný pokles vlivu Politického plánovacího štábu, společně s odvelením Bohlena do Paříže, uvolnil prostor pro další vyjednávání ohledně atlantického paktu a předznamenal finální odchod Kennana ze State Departmentu.¹⁶⁰

Prakticky nejdelikátnější problém washingtonského jednání, které trvalo od července do srpna 1948, spočíval v postupu členských států při napadení jednoho z nich. Článek číslo 5, jenž se zabýval právě tímto postupem, byl předmětem několikanásobného přepisování a vzrušených debat. Formulace těchto tří vět se stala na dlouhou dobu třecím bodem mezi Spojenými státy a západní Evropou, jež si článek 5 vykládaly po svém. Zvláště pro Evropu byla interpretace tohoto článku zásadní, neboť v jejích očích rozhodovala o důležitosti a důvěryhodnosti celého paktu.¹⁶¹

Členské státy Bruselského paktu chtěly v průběhu washingtonských jednání dosáhnout co největšího závazku Spojených států. V součinnosti s tímto přesvědčením Francie i Velká Británie energicky lobovaly za článek 4 Západoevropské unie. Aplikací tohoto článku by členský stát v případě napadení musel dostat od ostatních států veškerou vojenskou pomoc, jež by byla k dispozici. Toto automatické zapojení do konfliktu s veškerým možným arsenálem představovalo pro státy západní Evropy předpokládaný scénář možné americké pomoci v případě útoku narušitelů na západní Evropu.¹⁶²

Spojené státy si však konkrétní závazek bránit spojence představovaly úplně jinak. V navrhovaném článku 4 Bruselské smlouvy Američané viděli závažné narušení americké konstituce. Automatická reakce, o které referoval článek 4, představovala v očích senátorů bezprecedentní zavlečení Washingtonu do války. Tento nutný závazek by znamenal anulování práva Kongresu na rozhodování o válečném stavu federace a podkopal by základy Spojených států amerických.¹⁶³

Už od prvních jednání mezi Spojenými státy a Evropou Američané poukazovali na smlouvu z Rio de Janeiro jako na vhodný vzor pro euroatlantickou

¹⁵⁹ KAPLAN, L. S., *The United States...*, s. 82.

¹⁶⁰ KENNAN, George F., *Memoirs: 1950–1963*. New York 1983, s. 467–467.

¹⁶¹ KAPLAN, L. S., *The United States...*, s. 114.

¹⁶² KAPLAN, L. S., *NATO 1948...*, s. 121.

¹⁶³ FRUS, 1948, Vol. III., *Minutes of the Ninth Meeting of the Washington Exploratory Talks on Security*, 13 December 1948, s. 317.

alianci. V očích Lovetta představoval pakt z Ria odrazový můstek, jenž potřeboval částečné změny.¹⁶⁴ Američané viděli v panamerické smlouvě praktické užití, jednak byla tato smlouva schválena Kongresem a jednak nepředstavovala žádné překážky pro americkou ústavu, jelikož vyžadovala pouze pomoc formou asistence.¹⁶⁵ Pro Washington představovalo automatické vyhlášení války narušiteli, v případě útoku na členský stát obranného paktu, ohrožení vlastní ústavy a bezpečnosti. I když útok na jednoho člena Atlantické aliance by mohl předznamenat plošný útok na celou skupinu, Američané si nemohli dovolit automatický vstup do války. Snahou Washingtonu bylo docílit takových bezpečnostních závazků, které by neohrožily americkou ústavu, zajistily bezpečnost na evropském kontinentě a byly akceptovatelné pro Senát, jenž opakovaně prokázal nelibost vůči jakýmkoli závazkům.¹⁶⁶

Washingtonské jednání i přes systematické setkávání diplomatů a intenzivní jednání nedokázalo vytvořit uspokojující znění článku 5. Spojené státy i země Bruselského paktu tvrdě stály za vlastní formulací, která odkazovala na smlouvu z Ria, respektive na článek 4 Západoevropské unie. Jediným schůdným řešením, jež vzešlo ze společných vyjednávání, byl kanadský návrh spojující nutnost konstitučního schvalovacího procesu daného státu s použitím veškeré dostupné vojenské síly.¹⁶⁷

Další nepřijemností, jež zbrzdila celkové vyjednávání ohledně obranného paktu a prodloužila čekání na finální smlouvu, byly listopadové prezidentské volby v USA. Vzrušená atmosféra okolo celostátní události uvedla dosavadní jednání do nehybnosti.¹⁶⁸ Až překvapivé vítězství Harry S. Trumana a potenciální změna na důležitých postech poskytla dostatečný stimul pro pokračování v jednáních. Rapidní rychlost vyjednávání v průběhu listopadu, jež přinesla vznik pracovní verze Atlantické smlouvy, vycházela z vitálního přístupu Lovetta, který chtěl včasným dokončením smlouvy zaskočit nový Kongres a docílit jejího schválení.¹⁶⁹

¹⁶⁴ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Fifth Meeting of the Washington Exploratory Talks on Security, 9 July 1948, s. 176.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 175-176.

¹⁶⁶ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Ninth Meeting of the Washington Exploratory Talks on Security, 13 December 1948, s. 317.

¹⁶⁷ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum by the Participants in the Washington Security Talks, July 6 to September 9, 9 September 1948, s. 247.

¹⁶⁸ REID, E., c. d., s. 96.

¹⁶⁹ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 186.

Přestože zastupující státní tajemník¹⁷⁰ vyžadoval co nejrychlejší uzákonění Atlantické smlouvy, dopustil se řady přešlapů, které zásadně zpomalily její ratifikaci. Hlavní problém, kterému musel čelit Dean Acheson po příchodu do funkce státního tajemníka, byla naprostá neinformovanost senátního Výboru pro zahraniční věci. Jeho nově zvolený předseda Tom Connally a prominentní senátor Arthur Vandenberg byli o vývoji ve výboru diplomatů informováni až v únoru 1948.¹⁷¹ Po seznámení s pracovní verzí smlouvy se vyskytly zásadní stížnosti na formulaci článku 5. Connally, částečně navazující na odkaz izolacionismu, se obával automatického vtažení Spojených států do války. Z jeho pohledu mělo dojít k redefinici předběžného znění článku a k vynechání zavazujících slov jako: okamžitě nebo vojenská a jiná akce.¹⁷² Obdobně, i když s návrhem mírnějších změn se k morálnímu závazku a přísaze bránit Evropu obracel Vandenberg. V jeho očích byla existence smlouvy důležitá pro udržení světového míru,¹⁷³ avšak nemohla narušovat americkou konstituci a právo Kongresu na rozhodování o vyhlášení války.¹⁷⁴

Patová situace okolo článku 5 a stálá neoblomnost obou senátorů nad jeho zněním představovala ohrožení vzniku Atlantické aliance. Možné vyjmutí nutnosti vojenské účasti v případě útoku na členské státy představovalo pro Evropany znehodnocení celé smlouvy. I když Dean Acheson měl taktéž obavy z možného přetížení Spojených států a ze znění článku 5, existence spolehlivé multilaterální smlouvy mezi Washingtonem a Bruselským paktem byla jeho cílem.¹⁷⁵ Neočekávaným žolíkem státního sekretáře v dosažení kompromisu na finální podobě Atlantické smlouvy se stal prezident Truman. Tichý obhájce Severoatlantické aliance byl adekvátní postavou, která mohla přemluvit zatvrzelého senátora. Společná večeře s Connallym, která byla naplněna prezidentovým obdivem nad úspěchy předsedy senátního výboru a jeho neustálými lichotkami, splnila svůj účel. Connally souhlasil se změnou znění článku 5 a umožnil tak jeho hladké přijetí v senátním výboru.¹⁷⁶

¹⁷⁰ Marshall nemohl funkci vykonávat z důvodu nemoci.

¹⁷¹ ACHESON, D., *Present at the...*, s. 277.

¹⁷² MAREŠ, Petr – FIDLER, Jiří, *Dějiny NATO*, Praha 1997, s. 38.

¹⁷³ REID, E., c. d., s. 152.

¹⁷⁴ *Foreign Relations of the United States (FRUS)*, 1949, Vol. IV., Memorandum of Conversation, by the Secretary of State, 14 February 1949, s. 109.

¹⁷⁵ KAPLAN, L. S., *NATO 1948...*, s. 200.

¹⁷⁶ REID, E., c. d., s. 153.

Přestože konkrétní změna formulace z „okamžité vojenské pomoci“ na „takovou akci, jaká se považuje za nutnou“ byla přijata s odporem na obou stranách, nelze opomenout její důležitost. V průběhu roku 1949 se jednalo o minimální závazek Evropě, který byla ochotná přijmout, a maximální ústupek Vandenberg a Conallyho, který byli schopni poskytnout.¹⁷⁷

7.2 Participace ostatních států mimo Bruselský pakt

Přístup strategicky důležitých států západní, severní a jižní Evropy do atlantické aliance byl naplněn spornými momenty a odlišnými záměry jednotlivých států. Ačkoliv hlavní členové Západoevropské unie nesouhlasili s přístupem dalších států do atlantické aliance,¹⁷⁸ jelikož se obávali jejich nadbytečnosti a dalšího štěpení americké materiální pomoci, museli nakonec souhlasit. Poloha dánského Grónska, norských Špicberků a portugalských Azor představovala významný přínos k obraně Evropy. Systém vzdálených ostrovů vytvořil hypotetický most, přes který mohla přicházet americká pomoc.¹⁷⁹ V tomto ohledu se Lovett nebál tvrdit, že „pro zabezpečení Spojených států a Kanady jsou Grónsko a Island důležitější než státy západní Evropy.“¹⁸⁰

Už v průběhu washingtonských jednání bylo zdůrazněno, že obranný pakt složený pouze z jádra Bruselského paktu, Kanady a USA by byl neefektivním systémem. Robert Lovett nebyl daleko od pravdy: ztráta jakéhokoliv strategického teritoria v atlantické oblasti by s ohledem na klíčové postavení těchto států představovala vážné narušení evropské a severoamerické bezpečnosti.¹⁸¹ Pro Spojené státy bylo napojení dalších států do euroamerického obranného paktu očekávaným přínosem pro vlastní i evropskou bezpečnost. Nejenže došlo k posílení unifikace a obrany Evropy, ale přijetí Islandu a ostatních teritorií v této oblasti zajistilo alianci dostatečný atlantický charakter.¹⁸² I přes zjevnou důležitost napojení strategicky důležitých států mělo hledání společné dohody značná úskalí.

¹⁷⁷ REID, E., c. d., s. 156

¹⁷⁸ MALLISON, B., c. d., s. 74.

¹⁷⁹ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of the Fifth Meeting of the Working Group Participating in the Washington Talks, 9 August 1948, s. 210–211.

¹⁸⁰ Citováno v: ESCOTT, R., c. d., s. 195.

¹⁸¹ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum by the Participants in the Washington Security Talks, July 6 to September 9, 9 September 1948, s. 240.

¹⁸² KAPLAN, L. S., NATO Before..., s. 7.

Zásadní problém se točil okolo počtu budoucích členů a rozsahu, jenž neměl způsobit vojenské přetížení v případě jejich obrany.¹⁸³

Jako s jedním z možných členů Atlantické aliance se počítalo s Irskem. Strategické území na západě Evropy bylo vhodným místem pro vybudování vojenských letišť. Bohužel nesplnitelné nároky Irů, kteří požadovali okamžité odloučení Severního Irska od Velké Británie, ukončily celé vyjednávání. Ačkoliv se Londýn obával, že geografická poloha Irska a jeho důležitost může obměkčit Američany a způsobit jejich tlak na opuštění Severního Irska, nic takového se nestalo. Washington nejenže neměl sebemenší zájem na řešení interních záležitostí Velké Británie, ale po odmítavém vyjádření irské vlády ani na jejich inkluzi. Vypočítavé jednání Dublinu a jeho požadavky se nesetkaly s pozitivním přijetím. Pro Američany by zažehnutí interního konfliktu na Britských ostrovech a s tím spojené problémy nevyrovnal zisk strategické pozice Irska, které ještě k tomu mohlo být nahrazeno vhodnější alternativou.¹⁸⁴

Delikátnější problém s přístupem strategicky položeného státu byl v případě Portugalska. Lisabon sice disponoval Azorskými ostrovy, jejichž poloha daleko od evropského kontinentu by představovala významný přínos k obraně Evropy, autoritativní vláda Antonia Salazara však znamenala zásadní překážku. Nedemokratický režim Portugalska si v očích Skandinávců a Kanaďanů protirečil s Atlantickou smlouvou a neměl být její součástí.¹⁸⁵ Sám caudillo přilil „olej do ohně“ ještě více svým tvrzením, že portugalské členství v Atlantické alianci musí jít ruku v ruce s tím španělským, jelikož Iberská dohoda¹⁸⁶ podle něj zabráňovala portugalskému členství v jiné obranné alianci bez toho španělského.¹⁸⁷

Salazarovo lpění na začlenění Španělska vyvolalo mnohem větší rozruch než v případě Portugalska. Zájem Frankova režimu, jenž explicitně podporoval nacistické Německo, vysílal vojáky do Sovětského svazu a nebyl v této době členem OSN, působil na Seveřany jako špatný vtíp.¹⁸⁸ Přestože Spojené státy viděly Španělsko jako potenciálního spojence, jenž disponoval strategickou

¹⁸³ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum by the Participants in the Washington Security Talks, July 6 to September 9, 9 September 1948, s. 240.

¹⁸⁴ KAPLAN, L. S., *The United States...*, s. 109.

¹⁸⁵ KAPLAN, L. S., *NATO 1948...*, s. 175.

¹⁸⁶ Dohoda mezi Portugalskem a Španělskem, zabráňovala členství jednoho ze států v jiné obranné alianci.

¹⁸⁷ KAPLAN, L. S., *NATO Before...*, s. 27.

¹⁸⁸ Norsko blokovalo vstup Španělska do NATO až do roku 1975, viz MASTNY, Vojtech – HOLTSMARK, Sven G. – WENGER, Andreas, *War Plans and Alliances in the Cold War: Threat Perceptions in the East and West*, London 2006, s. 218.

polohou ve Středozemním moři a mohl přispět do společné obrany,¹⁸⁹ odkaz spolupráce s Hitlerem a neustálý tlak skandinávských států zabránil jeho vstupu do Atlantického paktu.

V případě Portugalska však byly Spojené státy neústupné. Poloha Azorských ostrovů a možnost jejich využití byly pro Američany tak důležité, že se neobávali ani znepřátelení se Skandinávci, ani zřejmé nedemokratičnosti Salazarova režimu. Američané sice částečně odstranili znepokojení Severanů a Kanadánů z připojení Portugalska poukazováním na jeho atlantickou historii a tradiční napojení na Londýn, pocit vnitřního rozporu však stále přetrvával.¹⁹⁰

Navzdory americkému snažení, Lisabon stále váhal s plnohodnotným členstvím v Atlantické alianci. Portugalský premiér podvědomě pohlížel na Španělsko jako na bezpečnostního partnera, bez kterého se do nově vzniklého paktu nelze přičlenit. Jeho obavy překvapivě směřovaly i na Velkou Británii a Francii, které podle něho měly zájem na Portugalských zahraničních državách. Se stále se přibližujícím termínem podepsání smlouvy bylo málo pravděpodobné, že Salazar dosáhne svých cílů. Přestože stále tvrdil, že portugalské národní zájmy nebyly vyslyšeny, podepsání smlouvy bylo v případě dosažení španělského členství mnohem lepší variantou než její odmítnutí.¹⁹¹ Finální podpis Atlantické smlouvy portugalským diplomatem ukončil vzrušenou debatu mezi zastánci demokratické vize aliance a strategické hodnoty Azorských ostrovů.

Dalším z potenciálních členů Atlantické aliance měly být skandinávské státy. Dánské Grónsko, norské Špicberky a Island představovaly pro Američany zásadní úsek „stepping stone countries“.¹⁹² Avšak i v jejich případě existovaly zásadní překážky pro členství. V případě Dánska a Švédska se jednalo o neutrální ústavu, jež si protiřečila s účelem Atlantické aliance. Stockholm, jakožto skandinávský hegemon, si moc dobře uvědomoval svoji zásadní roli v této oblasti.¹⁹³ V jeho očích bylo nejvhodnější variantou vytvořit neutrální skandinávský pakt, jenž by spojil všechny státy severní Evropy a díky americké pomoci zajistil jejich bezpečnost. Švédské přesvědčení o dobrovolné americké

¹⁸⁹ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of Telephone Conversation, by The Assistant Secretary of State for Political Affairs, 26 March 1948, s. 1031.

¹⁹⁰ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 210.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 210–211.

¹⁹² FRUS, 1948, Vol. III., The Position of the United States in With Respect to Scandinavia, 3 September 1948, s. 233–234.

¹⁹³ REYNOLDS, D., c. d., s. 202.

materiální pomoci vycházelo z jeho přehnané reflexe Skandinávie jakožto sféry významné pro americké zájmy.

Spojené státy však s touto možností rezolutně nesouhlasily. Tvrdošíjnost Stockholmu v otázce striktní neutrality, která by trvala i v případě napadení Norska, značně odrazovala Spojené státy od začlenění Švédska do paktu.¹⁹⁴ Američané poskytnutí vojenské pomoci podmiňovali změnou statutu Skandinávského paktu. Pokud by k ní nedošlo, potenciální materiální pomoc by přišla až v podobě přebytků z původní pomoci Bruselskému paktu.¹⁹⁵ Důvod amerického odmítnutí švédského modelu tkvěl v jeho rozporu s Vandenbergovou rezolucí. Značná finanční podpora a bezpečnostní garance Skandinávskému paktu bez nutnosti napojení do Atlantické aliance by znamenala politiku zcela v rozporu s americkými záměry. Nejenže by touto materiální pomocí Američané nezískali žádnou efektivní obranu na kontinentě, ale naopak by vznikl precedent pro možnou podporu ostatních neutrálních uskupení.¹⁹⁶

Norsko, jako jeden z mála států Skandinávie, který zažil hrůzy druhé světové války na vlastním území, bylo ochotné vstoupit do Atlantické aliance. Živé vzpomínky na německou okupaci značně pozměnily jeho zahraniční politiku. Cílem už nebyla striktní neutralita, ale dosažení co nejspolehlivějších bezpečnostních garancí.¹⁹⁷ Po lednovém krachu jednání o Skandinávském paktu, při kterém se zásadně lišily názory Švédska a Norska, přešlo Oslo k rozhovorům se Západem.¹⁹⁸ Zásadním problémem, který vzneslo Oslo, byla jeho geografická poloha – dvě stě kilometrů dlouhá hranice s Ruskem představovala pro Nory výrazné nebezpečí. Ke snížení obav z ruské agrese požadovalo Norsko, aby na jeho území v době míru nesídlilo žádné vojenské zařízení ani žádní vojáci. Přestože Spojené státy zpočátku s tímto doplňkem nesouhlasily, tak na něj kývly. Norsko bylo strategicky důležité pouze v případě Špicberků, jeho kontinentální území, s ohledem na prakticky neexistující armádu, ztrácelo ve stínu ostrovů hodnotu.¹⁹⁹

¹⁹⁴ FRUS, 1948, Vol. III., The Ambassador in Norway to the Secretary of State, 11 May 1948, Oslo, s. 119–120.

¹⁹⁵ FRUS, 1948, Vol. III., The Acting Secretary of State to the Embassy of Norway, 22 September 1948, s. 255–266.

¹⁹⁶ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 174.

¹⁹⁷ REYNOLDS, D., c. d., s. 201.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 214.

¹⁹⁹ FRUS, 1949, Vol. IV., Memorandum for the Secretary of Defence, 10 February 1949, s. 98.

Jako s jedním z dalších členů se počítalo s Dánskem. Kodaň sice po rozpadu Skandinávského paktu nabídla Švédsku možnost bilaterálního paktu, to však s ohledem na žádný zisk smlouvu odmítlo.²⁰⁰ Další rozhovory o možném dánském vstupu do Atlantické aliance byly naplněny dánským váháním a přemítáním. Prakticky až ke konci března došli Dánové k závěru, že i když Spojené státy nejsou „mírumilovnou zemí“, členství v alianci je jediným způsobem, jak se vyhnout izolaci.²⁰¹ Obdobně jako Norsko, tak i Dánsko mělo k členství určité připomínky, které byly Spojenými státy vyslyšeny.²⁰² Opět jako v případě Špicberků, přínos Grónska se vyrovnal jakémukoli omezení na strategicky bezvýznamném poloostrově.²⁰³

V podstatě nejvíce emocí ohledně participace skandinávského státu vyvolalo členství Islandu. Reykjavík, jenž získal samostatnost v roce 1944, byl silně neutrálně naladěný, ale v důsledku neexistující armády se obával o vlastní nezávislost.²⁰⁴ Obavy ostrovního státu značně znepokojily Spojené státy. Island byl pro Američany důležitý nejenom kvůli vojenskému letišti v Keflavíku, ale taktéž kvůli ryze atlantické poloze, jež měla prohloubit vizi celé aliance a ulehčit její schválení v Senátu.²⁰⁵ Teprve až po uklidnění islandských obav ohledně vlastní samostatnosti se docílilo souhlasu Islandu, který byl vykoupen absencí jakýchkoliv základů nebo vojenských oddílů na jeho území v době míru.²⁰⁶

Otázka připojení Itálie byla velice choulostivá a naplněná odlišnými plány evropských států. Paříž, jež silně obhajovala italské zapojení do aliance, neviděla jeho přínos pouze v podobě strategické polohy Itálie, ale taktéž v možném členství Alžírka. Právě lokace Apeninského poloostrova ve Středozemním moři, blízko severní Afriky, by značně ulehčila francouzský nárok na členství Alžírka, jež se nachází ve stejné oblasti.²⁰⁷

V březnu však vše nasvědčovalo tomu, že Itálie bude z paktu vynechána. Silné námitky Velké Británie, která nesouhlasila se zařazením Itálie do paktu kvůli jeho geografické poloze (neleží u Atlantického oceánu), byly doplněny

²⁰⁰ REYNOLDS, D., c. d., s. 214.

²⁰¹ EINHORN, Eric S., *Danish Security Policy 1945–1949*, in: *Journal of Contemporary History*, Vol. 10, No. 3, July 1948, s. 508.

²⁰² Dánsko požadovalo, aby v době míru nebyla na jeho území žádná vojenská prezence států Severoatlantické aliance.

²⁰³ FRUS, 1949, Vol. IV., Memorandum for the Secretary of Defence, 10 February 1949, s. 98.

²⁰⁴ FRUS, 1949, Vol. IV., Memorandum of Conversation, by the Secretary of State, 14 March 1949, s. 202–203.

²⁰⁵ KAPLAN, L. S., *NATO 1948...*, s. 208–209.

²⁰⁶ KAPLAN, L. S., *NATO United...*, s. 26.

²⁰⁷ SMITH, E. T., c. d., s. 86.

protesty amerických politiků Vandenberg, Conellyho a prezidenta Trumana. Jejich obavy byly spojeny s možným přetížením americké armády v důsledku geografické polohy Itálie a taktéž s možnou reakcí okolních států, které by braly začlenění Itálie jako precedent pro vlastní členství.²⁰⁸

V době vyjednávání o členství skandinávských států se však probudila francouzská odhodlanost k přijetí Itálie do Atlantické aliance. Dychtivost, s jakou se Francouzi snažili dosáhnout svých cílů, se ukázala v Bonnetově prohlášení, že pokud by nebylo napojení Norska spojeno s Itálií, Francie by dodatečně zvážila účast v paktu.²⁰⁹ Vychytralé počínání Francouzů, kteří poukazovali na severní záběr aliance a neochotu vlastního parlamentu schválit Norsko jako dalšího člena, mělo hlavní cíl v dosažení nejen italského členství, ale taktéž alžírského.²¹⁰

Přestože francouzský nátlak měl zásadní vliv na konečné přijetí Itálie do NATO, odvážím si tvrdit, že bez amerického svolení by se tak nestalo. Hlavní postavou, díky níž byl Řím zařazen do Atlantické aliance, byl Hickerson. I když sám tvrdil, že hlavním důvodem pro přijetí Itálie byl příchod Achesona na post státního tajemníka, jeho dychtivost v otázce připojení Itálie byla zjevná. Právě jeho zdůvodnění, že případné vynechání Itálie by způsobilo snížení sebevědomí vlády v Římě a mohlo by ji přiklonit k východnímu bloku, působilo jako účinný argument proti všem odpůrcům.²¹¹

Ačkoliv Francie dosáhla inkluze Itálie, objevily se další francouzské požadavky na členství jejich metropolitního teritoria. Článek 6,²¹² jenž vymezuje působení článku 5,²¹³ se musel kvůli geografické poloze Floridy omezit na rozmezí mezi severním Atlantikem, Středozemním mořem a obratníkem Raka.²¹⁴ Bonnet právě poukazováním na tento článek ospravedlňoval možnost přijetí tří alžírských departmentů do Atlantické aliance. Když mohla být do Atlantické aliance přijata Kanada a Aljaška, třebaže se v ní geograficky nenacházely, nebylo podle Bonneta v případě přijetí Alžírsko pochyb.²¹⁵ I když Francouzi obratnou diplomacií

²⁰⁸ FRUS, 1949, Vol. IV., Memorandum of Conversation, by the Secretary of State, 28 February 1949, s. 125.

²⁰⁹ ESCOTT, R., c. d., s. 210

²¹⁰ SMITH, E. T., c. d., s. 87.

²¹¹ REID, E., c. d., s. 205.

²¹² FRUS, 1948, Vol. III., Report of the International Working Group to The Ambassadors Committee, 24 December 1948, s. 335.

²¹³ Viz. Příloha.

²¹⁴ FRUS, 1949, Vol. IV., Memorandum of Conversation, by the Counselor of the Department of State, 3 January 1949, s. 5.

²¹⁵ FRUS, 1948, Vol. III., Minutes of the Tenth Meeting of the Washington Exploratory Talks on Security, 22 December 1948, s. 225–227.

„obelstili“ Spojené státy, které musely s tímto výkladem souhlasit, byla potenciální pomoc v případě napadení tří departmentů sporná. Pokud by došlo k útoku na Alžírsko, členské státy by se mohly vymluvit, že útok neohrozil oblast severního Atlantiku, a neposkytnout žádnou pomoc.²¹⁶

Dalším problémem, kromě přijetí Itálie do Atlantického paktu, bylo vymezení celkového prostoru aliance. Právě zahrnutí středomořského státu do obranné aliance mělo za následek odhodlaný zájem Turecka a Řecka o členství v paktu.²¹⁷ Spojené státy si sice uvědomovaly jejich strategickou polohu poblíž komunistických republik, avšak prostor obranné aliance musel mít nějaké limity. Konečné rozhodnutí o nezařazení Řecka a Turecka do Atlantické aliance vycházelo právě z jejich geografické odloučenosti od atlantického prostoru.²¹⁸ V tomto ohledu se američtí diplomaté obávali dalších sporů v senátu, který by si mohl stěžovat na protichůdnost jejich členství s Vandenbergovou rezolucí a zhatit veškerou snahu o obranný pakt.²¹⁹

7.3 Finální podpis smlouvy a další spory

Složitý průběh jednání okolo atlantické smlouvy vytvořil překvapivá spojení. Nizozemí, které v této době bylo zavlčeno do války s koloniální državou,²²⁰ si pomocí pružné diplomacie chtělo zajistit udržení vlastní kolonie a případnou pomoc s pacifikací vzniklého povstání. Dohoda s Francií, kterou Nizozemci podpořili ve snaze o členství Itálie a Alžírsko, byla vynahrazena jejich energickou podporou v OSN ohledně konfliktu v Indonésii. Podobný „dvoustranný obchod“ byl uzavřen i s Kanadou,²²¹ jež usilovala o prohloubení článku 2.²²²

Odhodlanost Nizozemců v otázce udržení důležité kolonie se ukázala na riskantním podniku Dirka Stikkera, jenž chtěl hrozbou nizozemského neschválení

²¹⁶ ESCOTT, R., c. d., s. 218.

²¹⁷ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum by the Director of the Office of Near Eastern and African Affairs to the Under Secretary of State, 14 December 1948, s. 321.

²¹⁸ KOURA, Jan, *První rozšíření Severoatlantické aliance: Spojené státy americké a jejich role v procesu přijetí Řecka a Turecka do NATO*, in: Dvacáté století/The Twentieth Century, No. 1, 2013, s. 30–46.

²¹⁹ FRUS, 1948, Vol. III., Memorandum of the Conversation, by the Under Secretary of State, 21 July 1948, s. 197.

²²⁰ Občanská válka v Indonésii.

²²¹ Prohloubením článku 2 chtěli Kanaďané dosáhnout vyrovnání sil mezi Evropou a Spojenými státy, což by z Kanady učinilo vyvažující element. Více v REID, E., c. d., s. 138 a v Příloze.

²²² Znění článku v Příloze; REYNOLDS, D., c. d., s. 184.

Atlantické smlouvy dosáhnout americké materiální pomoci v koloniích. Spojené státy byly sice zaskočeny tímto překvapivým pokusem Amsterdamu, s jeho absencí se však dokázaly smířit. Neúspěch Stikkaera v jeho požadavku na vojenskou podporu tkvěl v úzkém manévrovacím prostoru samotného Nizozemska. Malý stát, jenž nedisponoval dostatečnou „pákou“ v podobě klíčových území jako Portugalsko nebo Norsko, byl v očích Američanů ze strategického pohledu nedůležitý.²²³

Spojené státy díky svým dějinám a koloniálnímu odkazu nemohly přistoupit na požadovanou materiální pomoc, jež by byla použita proti indonéským vzbouřencům.²²⁴ Přestože řada členských států Bruselského paktu se postavila za Nizozemsko, jelikož se obávaly podobného potrestání v případě řešení interních konfliktů v zahraničních državách, Američany to neoblomilo. Přijetí nizozemských podmínek by podkopalo staleté přesvědčení o anti-kolonialismu a všeobecný názor Američanů o škodlivosti koloniální správy.²²⁵ Nizozemcům v tomto případě nezbylo nic jiného než podepsat smlouvu. Zabezpečení vlastního území bylo důležitější než udržení kolonie, jež by bylo doprovázeno guerillovou válkou a mezinárodní kritikou.²²⁶

Jeden z posledních problémů před konečným podpisem smlouvy byl v jejím trvání. Evropské státy, převážně Francouzi, lobovali za bruselský model, jenž měl dobu trvání 50 let, což se nesetkalo s pozitivním ohlasem Spojených států ani Kanady. Až společný kompromis, pod záštitou článku 12 a článku 13,²²⁷ dvaceti let trvání byl dostačující pro obě strany. Dvacetileté trvání paktu mělo psychologický účinek na členy Bruselského paktu a na jejich sebevědomí. V případě senátorů článek 12, jenž umožňoval revizi stávající smlouvy po 10 letech, vyvrátil obavy z možného dlouhodobého zapletení do evropských záležitostí.²²⁸

Dne 4. dubna 1949 se podepsáním Washingtonské smlouvy ukončil patnáctiměsíční maraton vyjednávání, jenž přinesl řadu vzájemných sporů i rozvášněných rozepří. Přestože zúčastněné státy prošly trnitou cestou vyplněnou řadou překážek, dokázaly pomocí kompromisu vytvořit unikátní obrannou alianci,

²²³ Tamtéž, s. 185.

²²⁴ TRUMAN, H. S., Vol. 1..., s. 275.

²²⁵ KAPLAN, L. S., The United States..., s. 106.

²²⁶ MALLISON, B., c. d., s. 80.

²²⁷ Viz. Příloha.

²²⁸ KAPLAN, L. S., The United States..., s. 118–119.

jež neměla v historii obdoby. Z pohledu Spojených států se jednalo o finální ukončení stočtyřicetidevítileté tradice nezaplétání se s evropským kontinentem.²²⁹

²²⁹ KAPLAN, L. S., NATO 1948..., s. 222–223.

8 Vývoj po podpisu smlouvy

8.1 Vojenská a materiální pomoc

Již v průběhu vyjednávání mezi Spojenými státy a Bruselským paktem se došlo k závěru, že pokud má aliance dosáhnout určité úrovně účinnosti a odstrašujícího efektu, bude se muset docílit stabilní svépomoci a vzájemné výpomoci mezi jejími členskými státy. Článek 3, jenž zaštiťoval právě společnou kooperaci v oblasti zbrojení a kolektivní schopnost odolat ozbrojenému útoku, se stal oporou pro žádost států Bruselského paktu. Členové Západoevropské unie²³⁰ se 5. března 1949, ještě před oficiálním podpisem Atlantické smlouvy, obrátili na Spojené státy s prosbou o vojenskou a materiální pomoc.²³¹

Pro evropské státy byla materiální pomoc od Američanů více než důležitá. Samotný kontinent se na začátku roku 1949 nacházel ve složité situaci. Nejenže ekonomický stav zdaleka neodpovídal úrovni předválečných let, ale ani obrana kontinentu nebyla zatím plně zajištěna a působila nejistým dojmem. Západní Evropa se nacházela v nestabilním rozpoložení, které bez výraznější finanční pomoci mohlo podkopat cíle Američanů v této oblasti. K dosažení uspokojivé úrovně obrany Evropy, jež by se dále odrazila v psychologickém stavu jejích obyvatel, bylo potřeba zásadní finanční „injekce“ v podobě vojenské a materiální pomoci.²³²

Reakce Kongresu, zvláště Senátu, však byla naprosto odlišná než Evropané předpokládali. Podezření většiny senátorů na chamtivost a vypočítavost Evropanů, kteří podle nich chtěli potenciální pomoc pouze zneužít ve svůj prospěch a nepřispět k celkové obraně paktu, značně ztěžovala jednání o MAA.²³³ Jako jeden z hlavních odpůrců vojenské pomoci a vůdců opozice se projevil senátor Vanderberg. Přestože si dobře uvědomoval, že k zajištění důvěryhodnosti celé obranné aliance je třeba určitého finančního obnosu, odmítal znění navrhovaného zákona, jelikož podle něj mohl vést ke zneužití prezidentských pravomocí. Představa, že vrcholný ústavní činitel Spojených států

²³⁰ Společně s Dánskem, Norskem a Itálií.

²³¹ LIDER, J., c. d., s. 30.

²³² PARK, W. H., c. d., s. 14.

²³³ ACHESON, D., Present at the..., s. 310.

má možnost darovat, prodávat nebo půjčovat zbraně prakticky komukoliv, zásadně odrazovala prominentního senátora od podpory tohoto zákona.²³⁴

Když se 2. srpna otevřelo jednání v senátním Výboru pro zahraniční věci a bezpečnost, Vandenberg aktivizoval většinu odpůrců v čele s Taftem²³⁵ a vymohl si přepsání zákona. Ačkoliv se Acheson pokoušel získat peníze co nejdříve, musel ustoupit, jelikož bývalý předseda senátního Výboru pro zahraniční věci disponoval nadpoloviční většinou v obou výborech.²³⁶ Obměna návrhu zákona do přijatelné formy, jež by uspokojila citlivost bývalého předsedy senátního výboru ohledně vojenského aspektu aliance a zajistila dostatečný přísun peněz pro členské státy, se potýkala s řadou překážek.²³⁷

Jednání okolo návrhu zákona bylo v průběhu září doplněno vzrušenými debatami, při kterých byl sporný zákon sedmkrát upravován nebo rozšiřován. Přestože se předešlo Vandenbergovým obavám z „nekonečných“ pravomocí prezidenta omezením v oblasti transferu amerických zásob Evropanům,²³⁸ při kterém mohl Kongres dokonce zažádat o navrácení darovaných zbraní, stále existovala v Senátu značná nevole.²³⁹ Návrhy senátorů Richardse a Voryse, kteří požadovali prakticky poloviční škrty v MDAP,²⁴⁰ byly sice odmítnuty, společně s kritikou o nedostatku důvěryhodnosti Západoevropské unie, zdoluhavá vyjednávání však nevykazovala kýžený konsenzus.

Až zásadní události let 1949 přesvědčily většinu senátorů o důležitosti vojenské a materiální pomoci. Už v průběhu schvalování návrhu v senátních výborech byl Washington zaskočen vývojem v Jugoslávii, britskou platební neschopností a interními problémy USA.²⁴¹ Teprve detonace sovětské jaderné bomby 23. září a s tím spojená představa možného pohlcení kontinentu sovětskými vojsky, podporovanými odstrašující silou jaderné exploze, urychlila schválení MDAP s ohromným rozpočtem 1,314 miliardy dolarů.²⁴² Finální schválení vojenské a materiální pomoci přineslo uspokojení na obou stranách. Přijetí zákona v plném rozsahu znamenalo významný úspěch Trumanovy

²³⁴ ACHESON, Dean, *The Struggle For A Free Europe*, New York 1971, s. 84.

²³⁵ Robert A. Taft, republikánský senátor a izolacionista.

²³⁶ ACHESON, D., *The Struggle...*, s. 85.

²³⁷ KAPLAN, L. S., *NATO Before...*, s. 43.

²³⁸ ACHESON, D., *The Struggle...*, s. 85.

²³⁹ LIDER, J., c. d., s. 31.

²⁴⁰ Mutual Defence Assistance Pact, konečný název zákona.

²⁴¹ ACHESON, D., *The Struggle...*, s. 87.

²⁴² Částka byla rozdělena mezi členy Severoatlantické aliance, Řecko, Turecko, Írán, Koreu a Filipíny.

administrativy, jež tímto krokem připsala věrohodnost Atlantické alianci, ale taktéž upokojila evropské obavy.²⁴³

Implementace vojenské a materiální pomoci vyplývala z nadřazeného postavení Spojených států v obranné sféře. MDAP se snažilo sjednotit evropskou obranu pod vedením Washingtonu. Samotné smlouvy, které byly podepsány dvoustraně, umožnily americkým úřadům rozhodovat, jakým způsobem bude americká pomoc distribuována. Takové podmínky poskytly Američanům hegemonní postavení, díky kterému mohli rozhodovat o směru obrany Evropy. Přestože členové Bruselského paktu vznesli určité námitky proti dominantní roli Washingtonu, když Američané zamítli Francii vývoj vojenských letadel, jež nebyla z hlediska obrany Evropy potřebná, neměly žádný hmatatelný dopad.²⁴⁴

Spojené státy se snažily přistupovat ke svým evropským kolegům s respektem, i když bylo všem jasné, kdo táhne za kratší konec. V některých případech si však počínaly značně netaktně. Například, když do Norska přiletěla americká výprava, jejíž počet převyšoval všechny zaměstnance tamního ministerstva zahraničí. V případě Norska, které mělo stále v paměti živé vzpomínky na nacistickou okupaci, se jednalo ze strany Američanů o značnou neohleduplnost. Tyto a podobné diplomatické přešlapy v budoucnu podněcovaly protiamerické vášně.²⁴⁵

8.2 Obrana Evropy

Ještě před finální distribucí materiální a vojenské pomoci musely členské státy Atlantické aliance vytvořit adekvátní obranný koncept. Při setkání ministrů obrany všech členských států se dospělo ke konsenzu, jenž předkládal všem evropským státům zásady, podle kterých se měly řídit při vytváření společné obrany.²⁴⁶ Spojené státy, jakožto hegemon v oblasti námořní a vzdušné,²⁴⁷ přebraly společně s Velkou Británií odpovědnost v této sféře. Ostatní pevninské státy, v čele s Francií, se měly soustředit na hlavní obrannou linii na kontinentě.²⁴⁸

Prvotní návrh obranného konceptu byl na americké straně velice vítaný. Odpovědnost Evropanů za osud pevninské linie, která by v případě útoku

²⁴³ MAREŠ, P. – FIDLER J., c. d., s. 48.

²⁴⁴ KAPLAN, L. S., *NATO Before...*, s. 50.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 52–53.

²⁴⁶ ACHESON, D., *Present at the...*, s. 352.

²⁴⁷ DUIGNAN, Petr, *NATO: It's Past, Present and Future*, Washington D. C. 2000, s. 38.

²⁴⁸ ACHESON, D., *The Struggle...*, s. 90.

představovala hlavní dějiště bojů, byla cílem dlouhodobého plánu Washingtonu na kontinentě. Američané předpokládali, že aplikace obranného konceptu přesvědčí Evropany o nutnosti vlastních investic do zbrojení a částečného obětování sociálních výtoků ve prospěch zabezpečení Evropy. Pokud by se tak stalo, Washington by se nemusel obávat vývoje v západní Evropě a odlehčil by vlastnímu rozpočtu od další materiální pomoci.²⁴⁹

Evropané se však na jakoukoliv možnost vzdání americké politiky z kontinentu dívali velmi podezřele. Už schválení obranného konceptu a nutnost bránit rozsáhlé území na východ od Francie představovalo výraznou zátěž pro všechny kontinentální členy Atlantické aliance. Paříž se obávala, že v případě útoku narušitele bude francouzské vojsko vystaveno mnohem větším ztrátám než například sbory Britů a Američanů, kteří by zvážili pozemní operace pouze v případě narušení vlastních zájmů.²⁵⁰ Strach Francouzů, který byl částečně ovlivněn jejich přetrvávající obavou z odklonu jejich západních spojenců od Evropy, byl dále posílen přesvědčením o neobhajitelnosti Evropy proti možnému útoku vetřelců. V případě Francie museli Američané do budoucna postupovat velmi opatrně. K problematickému partnerovi muselo být přistupováno s ohledem na jeho geografickou zranitelnost a jeho vlastní obavy.²⁵¹

I přes zjevnou nevoli evropských států proti současnému návrhu obranného konceptu, generální štáb USA předložil Short-Term Defence Plan (STDP).²⁵² Program zabývající se způsobem, jak by měla postupovat spojenecká vojska v případě napadení narušitelů, došel z vojenského pohledu k očekávanému závěru. Podle amerických generálů by se veškerá vojska západní Evropy měla v případě rychlého útoku narušitelů stáhnout do Velké Británie a Španělska. Tento názor vyplýval z nedostatečné připravenosti obranného systému, jenž v roce 1949 nepředstavoval respekt vzbuzující překážku. Faktické opuštění kontinentální Evropy, kterou tento plán obhajoval, vyvolalo v očích západoevropských generálů i politiků zděšení. Představa, že by západoevropská vojska musela v rozmezí několika let osvobozovat tuto oblast už podruhé od cizí nadvlády a okupace, nevrhala na právě vzniklou alianci dobré světlo.²⁵³

²⁴⁹ FRUS, 1949, Vol. IV., Memorandum by Mr. Paul Nitze to the Foreign Assistance Steering Committee, 31 January 1949, s. 56.

²⁵⁰ KAPLAN, L. S., NATO Before..., s. 84.

²⁵¹ TRACHTENBERG, M., A Constructed..., s. 117–118.

²⁵² Krátkodobý obranný plán.

²⁵³ MAREŠ, P. – FIDLER J., c. d., s. 63–64.

Nespokojenost Evropanů přinesla své ovoce v podobě jednání o Medium-Term Defence Plan (MTDP),²⁵⁴jehož implementace byla zakončena až v roce 1954. Obranný plán přišel se zásadními požadavky. K dosažení uspokojivé obrany Evropy mělo být vytvořeno devadesát plně vyzbrojených divizí a šest tisíc válečných letadel, jež by měla za úkol držet potenciální válečnou linii co nejdále na východ.²⁵⁵Přestože byl tento plán brán jako významný stimul pro morálku obyvatel západní Evropy, ve skutečnosti se jednalo o značný neúspěch. Společenství nejenže nedosáhlo požadovaných devadesáti divizí, ale v době svého trvání nedocílilo ani počtu třiceti plně vyzbrojených divizí.²⁵⁶Přestože se postupem času zvětšovaly rozdíly v technologickém vybavení spojeneckých vojáků, které jim dávalo určitou výhodu, stále existovala ohromná početní výhoda na straně potenciálního agresora sovětského Ruska.²⁵⁷Ačkoliv fyzická převaha nebyla tak vysoká, jak uváděly americké zdroje, Moskva stále disponovala ohromným množstvím vojáků, které se s ohledem na vlastní vztah k lidskému životu nebála použít.²⁵⁸Přínos střednědobého plánu byl z tohoto pohledu nulový, sebevědomá prohlášení o výstavbě devadesáti divizí narážela na laxní přístup západoevropských států, které dávaly přednost výstavbě sociálního systému před vlastní obranou.

8.3 Vznik plnohodnotné obranné aliance

Realizace Severoatlantické aliance byl dlouhodobý proces, jenž trval od září 1949 do června 1950. V tomto období Severoatlantické společenství vztyčilo základní konstrukci NATO, která s menšími změnami trvá do dnešních dní. Po prvním setkání ministrů zahraničních věcí ve Washingtonu vznikla Severoatlantická rada, hlavní orgán NATO, který byl zodpovědný za realizaci civilní a vojenské správy aliance. Toto vrcholné shromáždění stálo za postupným vznikem jednotlivých výborů a podvýborů: Obranného výboru, pod který spadal Vojenský výbor, Zásobovací výbor, Permanentní skupina a taktéž Obranný

²⁵⁴ Střednědobý obranný plán.

²⁵⁵ KAPLAN, L. S., *NATO Before...*, s. 85.

²⁵⁶ OSWALD, Lord St., *Soviet Threat to Europe*, New York 1969, s. 12.

²⁵⁷ OSGOOD, Robert E., *NATO: The Entangling Alliance*, London 1962, s. 68.

²⁵⁸ MASTNY, V. – HOLTSMARK S. G. – WENGER A., c. d., s. 16.

finanční a ekonomický výbor, jenž měl na starosti veškerou problematiku ohledně financování armádních výdajů.²⁵⁹

Přestože v průběhu jednání nedošlo k zásadním rozporům a celkový systém byl bez větších obtíží přijat všemi členskými státy, rozdělení států v jednotlivých podvýborech se neobešlo bez vzájemných sporů. Itálie, nelibě přijímající svoji nedůležitou pozici v alianci, požadovala členství v Permanentní skupině, jejímiž členy byly pouze USA, Francie a Velká Británie. Američané italský nárok ohleduplně zametli pod koberec tvrzením, že Permanentní skupina je více efektivní v počtu tří států než s další účastí země, jež je omezena mírovými smlouvami.²⁶⁰

Obdobně ani požadavky Britů, již předpokládali, že jim bude udělen post vrchního velitele námořních sil,²⁶¹ a Francouzů, kteří se nedokázali smířit s odkloněním alžírských departmentů do odlišné regionální skupiny, než v které se nacházela mateřská země, nebyly Washingtonem podpořeny.²⁶² Hledání společného konsensu s Američany a jejich faktické veto v otázkách obrany poukazovaly na dominantní postavení USA uvnitř bezpečnostní složky paktu a působení amerického velvyslance ve všech regionálních plánovacích skupinách vypovídalo o tom, že Američané brali obranu kontinentu na svá bedra.²⁶³

Zásadní událost, jež značně změnila pohled amerických politiků na obranu Evropy a do jisté míry stála za závodem ve zbrojení, bylo zveřejnění zprávy NSC-68. Studie týmu kolem Paula Nitzeho, předsedy PPS, se zabývala vojenskou pozicí Spojených států a způsoby, jak ji zesílit. Plány na možnou preventivní válku se Sovětským svazem nebo stažení amerických vojáků domů byly rezolutně odmítnuty. Naopak zaměstnanci State Departmentu silně kritizovali dosavadní skromné investice uvnitř NATO a požadovali značné navýšení vojenského rozpočtu. Návrh NSC-68 počítal se skokovým vzrůstem výdajů na obranu na 20 procent HDP a jednorázovou investicí 50 miliard dolarů.²⁶⁴

Třebaže aplikace požadavků NSC-68 byla kritizována z obou spekter americké politiky, kdy i sám státní tajemník bral čísla nastavená plánovacím výborem za naprosto neadekvátní současnou situaci, program NSC-68 byl plně

²⁵⁹ NATO, *Nato Facts and Figures*, Washington 1969, s. 319.

²⁶⁰ FRUS, 1949, Vol. IV., Memorandum of Conversation, by the Secretary of State, 14 September 1949, s. 325–326.

²⁶¹ LIDER, J., c. d., s. 65.

²⁶² KAPLAN, L. S., *NATO Before...*, s. 65.

²⁶³ ISMAY, H., c. d., s. 26.

²⁶⁴ SMITH, E. T., c. d., s. 120–121.

implementován.²⁶⁵Útok severokorejských jednotek na jižní území ovládané americkými jednotkami znamenal zásadní narušení dlouhodobých plánů Washingtonu v této oblasti. Agrese komunistického hnutí, jež bez skrupulí bylo schopné napadnout oblast, kde převažoval americký vliv, výrazně zaskočila americké politiky. Eskalace konfliktu, který se do té doby nevystupňoval k bezprostřední vojenské agresi, legitimizovala realizaci plánu NSC-68.

Zainteresovanost Spojených států ve východní Asii a zvýšení výdajů na obranu se nevyhnutelně střetávaly s představami západoevropských vlád. Angličané se obávali, že přílišné zapletení do korejské války může přimět Sovětský svaz k permanentní válce na druhé straně světa.²⁶⁶Návštěva Clementa Attleeho²⁶⁷ v hlavním městě Spojených států byla naplněna požadavky na stáhnutí Američanů z Koreje a silnější zapojení Washingtonu do evropské obrany.²⁶⁸Návrh britského premiéra na stažení amerických sil z Koreje však nebyl vyslyšen. Americká diplomacie si nemohla dovolit opustit území, které čelilo komunistické agresi, aniž by zastávala vlastní politiku zadržování. Washington nemohl obhajovat dychtivou obranu evropského kontinentu a poté se stáhnout z korejského poloostrova, takové rozhodnutí by zdiskreditovalo americkou zahraniční politiku a podlomilo její dlouhodobý plán.²⁶⁹

Propuknutí korejské války zásadně přeměnilo profil celé aliance. Z dvojstranného paktu zajišťujícího bezpečnost se vytvořila plnohodnotná vojenská aliance pod jednotným velením.²⁷⁰Neočekávanost, s jakou přišla agrese v severní Koreji, se dala přirovnat k překvapivosti agrese japonské z roku 1941. Šokovaní senátoři souhlasili s návrhem Achesona a do Evropy byly poslány 4 divize amerických vojáků.²⁷¹Jelikož se na evropském kontinentě nacházelo v této době již cca sto padesát tisíc amerických vojáků,²⁷²muselo být velení spojeneckých sil modernizováno. Tzv. teorie dvou čepic²⁷³odvrátila obavy republikánských senátorů z přemrštěných pravomocí prezidenta jmenováním generála Dwighta

²⁶⁵ ACHESON, D., Present at the..., s. 420.

²⁶⁶ TRUMAN, H. S., Vol. 2..., s. 378.

²⁶⁷ Clement Attlee, labouristický politik, ministerský předseda Velké Británie (1945–1951).

²⁶⁸ ACHESON, D., Present at the..., s. 481.

²⁶⁹ REYNOLDS, D., c. d., s. 91.

²⁷⁰ OSGOOD, R. E., c. d., s. 74.

²⁷¹ SLOAN, Stanley R., *Permanent Alliance?: NATO and the Transatlantic Bargain from Truman to Obama*, New York 2010, s. 27.

²⁷² LUŇÁK, P., c. d., s. 107.

²⁷³ Two hat theory.

Eisenhowera²⁷⁴ vrchním velitelem spojených evropských sil a taktéž velitelem amerických jednotek v Evropě.²⁷⁵ Uvedením Eisenhowera do funkce nejvyššího spojeneckého velitele se uzavřela kapitola reorganizace Severoatlantické aliance.²⁷⁶

Přestože na sklonku roku 1950 se zdála být obrana Evropy silnější než kdy předtím, Spojené státy se stále obávaly neochoty západoevropských států přispět ke společné obraně.²⁷⁷ Cílem Washingtonu bylo docílit rozvinutí evropské vojenské síly, jež by neohrozila ekonomické uzdravení členských států a zároveň vytvořila bezpečnostní složky schopné odrazit rychlý útok narušitelů.²⁷⁸ Americká pozice byla v této době složitá, i když Washington věděl, že vlastnictví atomové bomby na straně Sovětského svazu zásadně přeměnilo možný plán osvobození kontinentu od jejich překvapivého útoku. Jediným způsobem, jak tomu zabránit, bylo zvýšení počtů americké pěchoty na kontinentě. Toto rozhodnutí však nešlo vzhledem k prudké opozici schválit. Pouhým řešením v tomto případě bylo dosažení takového počtu vojáků na kontinentě, jenž by dokázal udržet sovětský blitzkrieg do té doby, než americká letadla přijdou na pomoc.²⁷⁹

Břemeno zbrojení se stalo do budoucna hlavním tématem sporů mezi Spojenými státy a západoevropskými vládami. Ačkoliv v průběhu druhé poloviny 20. století Francie i Velká Británie poskytly úctyhodný podíl HDP na obranu, jenž dosáhl až 10 %, stále zaostávaly za Spojenými státy, které, s ohledem na mnohem větší rozpočet, investovali, až na jeden rok, více procent HDP na zbrojení než oba státy.²⁸⁰ Neodhodlanost Evropanů v pokračování stabilního navyšování výdajů na společnou obranu vycházela z jejich přesvědčení, že atomová bomba v rukou USA je dostatečná bezpečnostní záruka proti útoku Moskvy. Sovětská detonace nukleární bomby a představa vzájemného vyhlazení pomocí těchto zařízení odradila obě velmoci od zažehnutí útoku a překvapivě vytvořila vhodný prostor pro rozvinutí evropské ekonomiky.²⁸¹

²⁷⁴ Dwight D. Eisenhower, nejvyšší spojenecký velitel v Evropě (1951-1952).

²⁷⁵ ACHESON, D., *The Struggle...*, s. 146.

²⁷⁶ KAPLAN, L. S., *The United States...*, s. 168.

²⁷⁷ OSGOOD, R. E., c. d., s. 65.

²⁷⁸ FRUS, 1949, Vol. IV., Memorandum by Ambassadors Caferry and Harriman to the French Minister of Foreign Affairs, 3 March 1949, Paris, s. 148–149

²⁷⁹ DULLES, J. F., *Policy for Security and Peace*, in: *Foreign Affairs*, Vol. 32, No. 3, April 1954, s. 359.

²⁸⁰ LUŇÁK, P., c. d., s. 110. Další informace v ISMAY, H., c. d., s. 111.

²⁸¹ OSGOOD, R. E., c. d., s. 66.

Další z faktorů, které odradily evropské státy od zvyšujícího zbrojení, byly neblahé následky s tím spojeny. Zvyšující se inflace podkopávala oficiální politiku západoevropských států po druhé světové válce, jež se tvrdě zasazovala za zvýšení sociální úrovně. Důvod opuštění plánovaného zbrojení vycházel z přesvědčení Evropanů, že dosažení uspokojivé obrany je neslučitelné s udržením životního standartu a plánované sociální politiky.²⁸²

Západoevropské státy podle mého názoru přistupovaly k obraně Evropy pokrytecky. Ačkoliv jaderný status quo mezi velmocemi vytvořil na obou stranách barikádu strach ze vzájemného zničení, jenž odrazoval obě strany od zapojení do války na kontinentu, nebyla to podle mě uspokojivá pojistka. Sovětská zahraniční politika byla v této době nevypočitatelná, představa o tom, že by je jaderná parita odradila od zapojení do války, mně nepřipadá reálná. Podle mého názoru přistupovali Evropané k problematice obrany kontinentu velice vypočítavě – třebaže věděli, že obrana kontinentu záleží převážně na vojenské kapacitě USA, předpokládali, že by ho Američané bránili i v případě nedostatečného zbrojení evropských kolegů. I tak mi přijde rozhodnutí západoevropských vlád nezodpovědné. Místo toho, aby tyto státy finančně pomohly se spojeneckou obranou, zabývaly se radši vlastní ekonomikou situací, což v dalších dekádách bylo hlavním třecím bodem při jednáních s Američany.

²⁸² OSGOOD, R. E., c. d., s. 81–82.

9 Závěr

Cílem práce byla snaha zpracovat téma evropské bezpečnosti a role Spojených států v jejím utváření v průběhu let 1945–1950. Americká zahraniční politika byla dlouhodobě ovlivněna izolacionistickým směrem, jenž ji odrazoval od větší spolupráce s evropskými zeměmi. Až mimořádný vývoj v oblasti zbrojařství a útok na Pearl Harbor přeměnil dosavadní zahraničněpolitickou linii Washingtonu, který se musel bezpodmínečně zapojit do dění na evropském kontinentě a ve východní Asii. S vynořujícím se sporem se Sovětským svazem museli Američané přehodnotit dosavadní politiku k západoevropským státům, které považovali za ekonomické jádro kontinentu. Vojenská slabost Francie a Velké Británie, společně s jejich neustálým tlakem na americkou administrativu a bezprostředním ohrožením Moskvy, vedla k prvním jednáním o vzájemném bezpečnostním paktu. Ještě před konkrétními jednáními se však muselo dosáhnout konsensu v Kongresu, který byl obezřetný vůči jakýmkoliv dvoustranným bezpečnostním smlouvám s Evropany. Teprve schválení tzv. Vandenbergovy rezoluce a svázání vývoje bezpečnostní aliance s chartou OSN umožnilo další posun ve vyjednávání

Maraton jednání byl sice naplněn vzájemnými spory a v některých případech diametrálními představami o znění Severoatlantické smlouvy nebo o počtu členských států, ale i přes to vyjednávací skupina dosáhla vzniku obranné aliance s jistými bezpečnostními garancemi. K prohloubení důvěryhodnosti aliance evropské státy vyžadovaly masivní materiální pomoc, která byla po sérii vyjednávání v Kongresu schválena. Zásadním předělem v organizaci nově vzniklé aliance byl počátek korejské války, jež legitimizovala ohromné výdaje na zbrojení pod plánem NSC–68 a způsobila postupnou vojenskou reorganizaci Severoatlantické aliance. Jmenováním Dwight D. Eisenhowera nejvyšším spojeneckým velitelem na kontinentě se dosáhlo plnohodnotné vojenské aliance pod patronátem Spojených států amerických.

V průběhu celé práce jsem se zabýval rolí evropského kontinentu v bezpečnostním a strategickém plánu USA. Evropa, jakožto strategicky důležitý kontinent, se nacházela po druhé světové válce ve složitém rozpoložení, jež umožnilo Sovětskému svazu dominantní postavení v její východní části.

Washington se sice snažil vyhnout rozeprům v Evropě, avšak zesilující se spory se Sovětským svazem, jenž nedokázal dodržet sliby z jaltských dohod a diplomatickým nátlakem ohrožoval americké zájmy na kontinentě, odvrátily obě země od spolupráce a vedly k započetí studené války. Washington se po zvyšujícím se tlaku Sovětského svazu snažil docílit ekonomického a obranného sjednocení západní Evropy, jež by bylo schopné zadržet Sovětský svaz nezávisle na americké pomoci. Bohužel neschopnost evropských politiků vytvořit důvěryhodnou obrannou organizaci, čímž sledovali převážně vlastní cíle, přesvědčila USA o nutnosti aktivního zapojení do evropské obrany. Možná ztráta této strategické oblasti by představovala pro Američany narušení vlastní bezpečnosti, neboť potenciál této oblasti by se v rukou nepřátel mohl přeměnit ve válečný nástroj, jenž by byl možná v krajním případě schopen Spojené státy porazit.

Přestože pro Spojené státy bylo vytvoření NATO klíčové z hlediska vlastní obrany, hypotetická otázka o jeho nutnosti stále vyvstává. Pokud budeme počítat s tvrzením JCS, že evropský kontinent byl pro obranu Spojených států tak důležitý, že v případě jeho napadení by Američané poskytli Evropanům materiální pomoc, i kdyby neexistovala žádná vzájemná obranná aliance, nemůžeme se divit názorům o zbytečnosti Severoatlantické aliance. Tento postoj, který mimo jiné zastával například George Kennan, mně však přijde pošetilý. Spojené státy dobře věděly, že Evropané jsou ve vojenské oblasti s Moskvou v ne konkurence schopném stavu. Absence odstrašujícího efektu na straně Evropy se postupně projevila špatným psychologickým stavem obyvatel, který se v některých případech přibližoval poráženeckým nebo neutrálním tendencím. K tomu, aby Američané dosáhli svých cílů na kontinentě a zajistili postupnou ekonomickou integraci svobodných států Evropy, museli jim nabídnout takové bezpečnostní garance, jež by jim přinesly pocit bezpečí a motivovaly je k vytvoření samostatného centra.

Nezbytnost vzniku Severoatlantické aliance je podle mého názoru ještě více ospravedlnitelná po sovětské výrobě atomové bomby. V případě, že by nevznikla vzájemná obranná aliance mezi USA a evropskými státy, mohli by Sověti se svým vojenským potenciálem ovládnout celý kontinent, který by, s jejich vlastnictvím jaderné hlavice, byl velice těžko osvoboditelný i pro americkou armádu. Přestože byly vytváření a následná realizace Severoatlantické

aliance naplněny vzájemnými spory a značnými obětmi v podobě výdajů na obranu, ze strategického, bezpečnostního a ekonomického hlediska byl vznik této vzájemné smlouvy nepostradatelný pro země na obou stranách Atlantického oceánu.

Další ze zkoumaných otázek byla míra dominance Američanů v kolektivním obranném mechanismu. Ačkoliv Washington disponoval ohromnou armádou a rozvinutým ekonomickým systémem, snažil se přistupovat k Evropanům jako k sobě rovným. Tento přístup vycházel ze snahy vytvořit z Evropy samostatné sebevědomé centrum, zatímco jasná převaha Američanů by vyvolala spíše odpor a nevoli na straně Evropanů. Přestože Američané dominovali v obranné sféře NATO, Evropané si vydobyli na silnějším „partnerovi“ značné ústupky. Zejména Francie, jež byla největším kontinentálním členem budoucí obranné aliance a důležitým článkem obrany Evropy, dokázala přesvědčit Američany o nutnosti členství Itálie a Alžírsku, i když se tyto státy nenacházely u Atlantického oceánu a Američané proti jejich členství protestovali. Jistá možnost vydírat silnějšího partnera stála a padala na důležitosti daného státu. V případě Nizozemska, které bylo pro alianci spíše „zátěží“ než přínosem, se požadavek na vyslání zbraní do Indonésie nesetkal s pozitivní reakcí Američanů. Zájem Washingtonu na členství Portugalska, v němž vládl autoritativní režim Salazara, rozpoutalo vlnu emocí na straně skandinávských států, které odmítaly existenci nedemokratického státu v alianci zaštiťující demokratické hodnoty. Až neobblomnost Washingtonu v případě členství Portugalska ukončila tento spor, ve kterém se projevila pružnost americké diplomacie a větší vliv obhájců strategické polohy členských států nad kritiky totalitního režimu v Lisabonu.

S ohledem na období vyjednávání o podobě Atlantické aliance musím konstatovat, že většina sporných bodů atlantické smlouvy byla vyřešena pomocí všeobecného konsenzu. Ačkoliv bylo v průběhu vyjednávání zřejmé, že se obranná aliance bude opírat o americký vojenský arsenál a ekonomický potenciál USA, neměly Spojené státy výrazný vliv na podobu Atlantické aliance, která byla vytvořena na základě všeobecné shody.

Zjistit, zda NATO přispělo k celkové bezpečnosti oblasti, je vcelku jednoduché. Článek 5, vzhledem ke svému znění, sice přímo nezavazoval členské státy k okamžité reakci, ale s ohledem na americkou zahraniční politiku zadržování komunismu bylo evidentní, že by Washington v případě útoku

narušitelů promptně reagoval. Americký jaderný potenciál společně s gigantickou vojenskou a materiální pomocí podle mého názoru v té době dostatečně odstrašil Sovětský svaz před případným útokem na západní Evropu. Nepravděpodobnost překvapivého útoku Moskvy a jaderná parita mezi velmocemi sice odradila evropské státy od stálého zbrojení, což poškodilo jejich vzájemné vztahy. Nic to však neměnilo na faktu, že se díky Severoatlantické alianci a hlavně Spojeným státům vytvořila respektovaná obrana kontinentu.

Otázka obrany severoatlantického prostoru z velké části připadla potenciálu a arsenálu USA, které na samotném kontinentu disponovaly až čtyři sta čtyřiceti tisíci vojáky. Ačkoliv tyto pozemní jednotky byly v porovnání se Sověty v početní nevýhodě, jednalo se podle Američanů o vyrovnaný počet ozbrojených sil, jež by byly schopné odrazit rychlý útok a setrvat na rýnské linii do příchodu dalších posil. S ohledem na stále se zvyšující kvalitu a rychlost moderních letadel, by pomoc přišla v poměrně krátké době. Vznik NATO sice nevytvořil ze západní Evropy nedobytnou pevnost, bezpečnostní garance pod článkem 5 a americká prezence na kontinentě ji však k tomu znatelně přiblížily.

10 Prameny a literatura

A) Edice dokumentů

Foreign Relations of the United States (FRUS), Vol. III, Western Europe (1948), Washington D. C., 1969.

Foreign Relations of the United States (FRUS), Vol. IV, Western Europe (1949), Washington D. C., 1969.

B) Paměti

ACHESON, Dean, *Present at the Creation: My Years in the State Department*, Washington D. C. 1987.

TRUMAN, Harry S., *Memoirs by Harry S. Truman*, Vol. 1, New York 1955.

TRUMAN, Harry S., *Memoirs by Harry S. Truman*, Vol. 2, New York 1956.

C) Odborná literatura

ACHESON, Dean, *The Struggle For A Free Europe*, Washington D. C. 1971.

ADAMWHITE, Anthony, *Britain and the World*, in: *International Affairs*, Vol. 61, No. 2, Spring 1985.

ARMSTRONG, Franklin H., *Regional Pacts Strong Points or Storm Cellars*, in: *Foreign Affairs*, Vol. 27, No. 8, April 1948.

BALDWIN, Hanson W., *The Myth of Security*, in: *Foreign Affairs*, Vol. 27, No. 8, April 1948.

BAYLIS, John, *Britain, the Brussel Pact and the Continental Comittment*, in: *International Affairs* , Vol. 60, No. 4, Autumn 1984.

COLLINS, Brian J., *NATO: A Guide to the Issues*, New York 2011.

DUIGNAN, Peter, *NATO: Its Past, Present and Future*, Washington D. C. 2000.

EINHORN, Eric S., *Danish Security Policy 1945–1949*, in: Journal of Contemporary History, Vol. 10, No. 3, July 1948.

ESCOTT, Reid, *Time of Fear and Hope: The Making of the North Atlantic Treaty 1947–1949*, Toronto 1977.

FRAZIER, R., *Kennan, Universalism, and the Truman Doctrine*, in: The Journal Of Cold War Studies, Vol. 11, No. 2, January 2009.

GADDIS, John L., *The Cold War: A New History*, New York 2007.

HOBBSBAWM, E., *Věk extrémů: krátké 20. století 1914–1991*, Praha 2010.

HEISS, Mary Ann – PAPACOSMA S., *NATO and the Warsaw Pact: Intrabloc Conflicts*, Kent 2008.

ISMAY , Hastings, L., *NATO: the First Five Years 1949–1954*, North Atlantic Treaty Organization, Brussels, 1954

KAPLAN, Lawrence S., *NATO 1948 : The Birth of Transatlantic Alliance*, Kent 2007.

KAPLAN, Lawrence S., *NATO and the United States: The Enduring Alliance*, Kent 1994.

KAPLAN, Lawrence S., *NATO Before the Korean War*, Kent 2013.

KAPLAN, Lawrence S., *The United States and NATO: The Formative Years*, Kent 1984.

KAPLAN, Lawrence S., *NATO and the UN: A Peculiar Relationship*, Columbia, 2010.

KAPLAN, Lawrence S., *NATO United, NATO Divided: The Evolution of an Alliance*, Kent 2004.

KENNAN, George F., *American Diplomacy: 1900–1950*, Chicago 1969.

KOURA, Jan, *Zápas o východní Středomoří. Zahraniční politika Spojených států amerických vůči Řecku a Turecku v letech 1945–1953*, Praha 2013.

LINDLEY FRENCH, Julian, *A Chronology of European Security and Defence*, Oxford 2007.

LIDER, Julian, *NATO – historie, doktrína*, Praha 1964.

LUŇÁK, Petr, *Západ: Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*, Praha 1997.

LUNDESTAD, Geir, *Empire by Invitation: The United States and Western Europe 1945–1952*, in: *Journal of Peace Research*, Vol 23, No. 3, September 1986.

LUNDESTAD, Geir, *The United States and Western Europe since 1945*, Oxford 2003.

MALLISON, Bill, *From Neutrality to Commitment*, London 2010.

MAREŠ, Petr – FIDLER Jiří, *Dějiny NATO*, Praha 1997.

MASTNY, Vojtech – HOLTSMARK, Sven G. – WENGER Andreas, *War Plans and Alliances in the Cold War: Threat Perceptions in the East and West*, London 2006.

OSGOOD, Robert E., *NATO: The Entangling Alliance*, Chicago 1962.

OSWALD, Lord St., *The Soviet Threat to Europe: An Analysis of Soviet Potentials and Intentions by Experts of 6 Countries*, London 1969.

PARK, William, *Defending the West: A History of NATO*, New York 1986.

REYNOLDS, David, *The Origins of the Cold War in Europe*, New Heaven 1994.

SLOAN, Stanley R., *Permanent Alliance?: NATO and Transatlantic Bargain from Truman to Obama*, New York 2010.

SMITH, E. Timothy, *The United States, Italy and NATO, 1947–52*, Washington D. C. 1991.

The North Atlantic Treaty Organisation: Facts and Figures, Brussels 1990.

TINDALL, George B. – SHI, David E., *Dějiny Spojených států amerických*, Praha 2008.

TRACHTENBERG, Marc, *A Constructed Peace: The Making of the European Settlement (1945–1963)*, New Jersey 1999.

TRACHTENBERG, Marc, *The Marshall Plan as Tragedy*, in: *The Journal Of Cold War Studies*, Vol. 7, No. 1, February 2005.

WEIGERT, Hans. W., *U.S. Strategic Bases and Collective Security*, in: *Foreign Affairs*, Vol. 1, No. 4, January 1947.

ZARKA, Jean Claude, *NATO*, Praha 1999.

NATO Basic Documents, Brussels 1989.

11 Příloha

Severoatlantická smlouva (4. 4. 1949)

Zdroj: VESELÝ, Zdeněk, *Světová politika 20. století v dokumentech (1945–2000)*, Vysoká škola ekonomická v Praze 2000.

Smlouvu podepsaly Belgie, Dánsko, Francie, Holandsko, Island, Itálie, Kanada, Lucembursko, Norsko, Portugalsko, USA a Velká Británie. Smlouva vstoupila v platnost 24. 8. 1949. V r. 1952 k ní pak přistoupily Řecko a Turecko, v r. 1955 Spolková republika Německo, v r. 1981 Španělsko, 12.3. 1999 Česká republika, Maďarsko, Polsko.

Smluvní strany znovu potvrzují svou víru v cíle a zásady Charty Spojených národů a svou touhu žít v míru se všemi národy a všemi vládami.

Jsou odhodlány zabezpečit svobodu, společné dědictví a civilizaci svých národů, založené na zásadách demokracie, svobody jednotlivce a vlády zákona.

Snaží se přispět k stabilitě a blahu národů v oblasti severního Atlantiku.

Jsou rozhodnuty spojit své úsilí ke kolektivní obraně a k zachování míru a bezpečnosti.

Proto se dohodly na této Severoatlantické smlouvě:

Článek 1

Smluvní strany se v souhlase s Chartou Spojených národů zavazují, že budou veškeré mezinárodní spory, v nichž budou účastníky, urovnávat pokojnými prostředky, aby tak nebyl ohrožen mezinárodní mír a bezpečnost, jakož i spravedlnost, a že se ve svých mezinárodních vztazích budou zdržovat hrozby silou nebo použití síly jakýmkoliv způsobem, který by byl neslučitelný s cíli Spojených národů.

Článek 2

Smluvní strany budou přispívat k rozvoji mírumilovných a přátelských mezinárodních vztahů tím, že budou podporovat své svobodné instituce, že budou šířit lepší porozumění pro zásady, na nichž tyto instituce jsou založeny, a tím, že budou vytvářet podmínky nutné pro zabezpečení stability a všeobecného blaha. Budou se snažit o vyloučení veškerých rozporů ve své mezinárodní hospodářské

politice a budou podporovat hospodářskou spolupráci mezi jednotlivými i mezi všemi smluvními stranami.

Článek 3

Aby bylo účinněji zajištěno uskutečnění účelu této smlouvy, budou smluvní strany, jednotlivě i společně, stálou a účinnou svépomocí i vzájemnou pomocí udržovat a rozvíjet svou individuální a kolektivní schopnost odolat ozbrojenému útoku.

Článek 4

Smluvní strany se budou radit, kdykoli podle mínění kterékoliv z nich bude ohrožena územní celistvost, politická nezávislost nebo bezpečnost kterékoliv smluvní strany.

Článek 5

Smluvní strany jsou zajedno, že ozbrojený útok proti jedné nebo několika z nich v Evropě nebo v Severní Americe bude považován za útok proti všem; v důsledku toho jsou zajedno, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá ze smluvních stran, vykonává právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu, uznané článkem 51 Charty Spojených národů, přispěje na pomoc smluvní straně nebo stranám takto napadeným tak, že podnikne ihned sama i v dohodě s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, aby byla obnovena a zachována bezpečnost v oblasti severního Atlantiku.

Každý takový ozbrojený útok a všechna opatření, učiněna v jeho důsledku, budou neprodleně oznámena Radě bezpečnosti. Tato opatření skončí, jakmile Rada bezpečnosti učiní opatření nutná pro obnovení a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Článek 6

Za ozbrojený útok na jednu nebo více smluvních stran se podle článku 5 pokládá ozbrojený útok na území kterékoliv smluvní strany v Evropě nebo Severní Americe, na alžírské departmenty Francie, na okupační vojska kterékoliv smluvní strany v Evropě, na ostrovy pod správou kterékoliv smluvní strany

v Atlantském oceánu na sever od obratníku Raka nebo na lodi či letadla kterékoliv ze smluvních stran v téže oblasti.

Článek 7

Tento pakt se nikterak nedotýká – a nesmí být vykládán jako by se dotýkal – práv a povinností smluvních stran, které jsou členy Spojených národů, vyplývajících z Charty, ani základní odpovědnosti Rady bezpečnosti na zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Článek 8

Každá ze smluvních stran prohlašuje, že žádné její současné platné mezinárodní závazky vůči kterékoliv jiné smluvní straně kterémukoli třetímu státu nejsou v rozporu s ustanovením této smlouvy, a zavazuje se, že nepřijme žádný mezinárodní závazek, který by byl s touto smlouvou v rozporu.

Článek 9

Smluvní strany zřizují tímto Radu, v níž bude každá z nich zastoupena a která bude projednávat všechny otázky týkající se provádění této smlouvy. Rada bude organizována tak, aby se mohla sejít rychle a kdykoli. Rada zřídí pomocné orgány, které uzná za nutné; zejména ihned zřídí Obranný výbor, který bude doporučovat opatření nutná k provádění článku 3 a 5.

Článek 10

Jestliže se smluvní strany o tom jednomyslně dohodnou, mohou pozvat kterýkoliv jiný evropský stát, který je schopen napomáhat rozvoji zásad této smlouvy a přispět k bezpečnosti severoatlantické oblasti, aby přistoupil k této smlouvě. Každý takto pozvaný stát se může stát smluvní stranou tím, že uloží u vlády Spojených států svou listinu o přístupu. Vláda Spojených států zpraví každou ze smluvních stran o uložení každé listiny o přístupu.

Článek 11

Tato smlouva bude ratifikována a její ustanovení budou smluvními stranami prováděna v souhlase s jejich ústavními předpisy. Ratifikační listiny budou uloženy co nejdříve u vlády Spojených států, která uvědomí všechny

ostatní smluvní strany o každém uložení. Smlouva vstoupí v platnost mezi státy, které ji ratifikovaly, jakmile ratifikační listiny většiny signatářů, včetně ratifikačních listin Belgie, Kanady, Francie, Lucemburska, Holandska, Spojeného království a Spojených států, budou uloženy a pro další státy nabude smlouva účinnosti dnem uložení jejich ratifikačních listin.

Článek 12

Po deseti letech platnosti smlouvy nebo kdykoli později poradí se smluvní strany na žádost kterékoliv z nich o případě revizi smlouvy, přičemž vezmou v úvahu okolnosti, které mohou v té době ovlivňovat mír a bezpečnost v severoatlantické oblasti, čítajíc v to rozvoj jak všeobecných, tak i oblastních dohod, uzavřených podle Charty Spojených národů k udržování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Článek 13

Po dvaceti letech smlouvy může kterákoli smluvní strana její platnost pro sebe ukončit, a to rok ode dne, kdy oznámí výpověď vládě Spojených států amerických, která uvědomí vlády ostatních smluvních stran o uložení každé výpovědi.

Článek 14

Tato smlouva, jejíž anglické a francouzské znění jsou stejně autentická, bude uložena v archivech vlády Spojených států amerických. Ověřené opisy smlouvy zašle tato vláda vládám ostatních signatářů.

Na důkaz toho podepsali plnomocníci tuto smlouvu.

Dáno ve Washingtonu 4. 4. 1949.